

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ & ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ

Σκοτεινός Τουρισμός. Μελέτη περίπτωσης:
Σπιναλόγκα

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Εισηγήτρια: Ελισάβετ Περιστεράκη, Α.Μ. 1844

Επιβλέπων: Δρ. Νικόλαος Τριχάς

©

2017

TECHNOLOGICAL EDUCATION INSTITUTE OF CRETE
SCHOOL OF MANAGEMENT AND ECONOMICS
DEPARTMENT OF COMMERCE & MARKETING

Dark Tourism. Case Study: Spinalonga

DIPLOMA THESIS

Student: Elisavet Peristeraki, A.M. 1844

Supervisor: Dr. Nikolaos Trihas

©

2017

Υπεύθυνη Δήλωση: Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της πτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην πτυχιακή εργασία. Επίσης έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνω ότι αυτή η πτυχιακή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για τις απαιτήσεις του προγράμματος σπουδών του Τμήματος Εμπορίας και Διαφήμισης του Τ.Ε.Ι. Κρήτης.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία αφορά στον «Σκοτεινό Τουρισμό» ή αλλιώς «Τουρισμό Θλίψης» ή «Τουρισμό Θανάτου». Πρόκειται για το είδος τουρισμού το οποίο αφορά μέρη που συνδέονται με τον θάνατο, την θλίψη και την καταστροφή, όπως είναι για παράδειγμα τα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Η έρευνα εστιάζει στην Σπιναλόγκα η οποία και αποτελεί μνημείο «Σκοτεινού Τουρισμού» για την Ελλάδα, λόγω της ιστορίας της ως μέρος συγκέντρωσης των λεπρών όχι μόνο της Ελλάδας, αλλά και της Ευρώπης. Σκοπός της μελέτης υπήρξε η διερεύνηση του κατά πόσο οι επισκέπτες θεωρούν την Σπιναλόγκα ως ένα μέρος «Σκοτεινού Τουρισμού». Για την μελέτη χρησιμοποιήθηκε η τεχνική της ανάλυσης περιεχομένου η οποία εφαρμόστηκε στις κριτικές του Tripadvisor που αφορούν την Σπιναλόγκα για την χρονική περίοδο 2016-2017. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι όντως η Σπιναλόγκα είναι ένα Μνημείο «Σκοτεινού Τουρισμού», δεδομένου ότι οι επισκέπτες δηλώνουν ότι κατά τον χρόνο παραμονής τους στο νησί, βιώνουν συναισθήματα θλίψης και στεναχώριας, αναλογιζόμενοι την «μαύρη» ιστορία του νησιού.

Λέξεις Κλειδιά: Σκοτεινός Τουρισμός, Τουρισμός Θλίψης, Τουρισμός Θανάτου, Σπιναλόγκα, Λεπροί, Ειδικές και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού

ABSTRACT

This thesis involves the "Dark Tourism" or "Thanatourism", the kind of tourism which concerns parts associated with death, grief and destruction, such as for example the concentration camps. The research focuses on Spinalonga which constitutes a monument of "Dark Tourism" in Greece, because of its history as part of lepers' concentration not only in Greece but also in Europe. The aim of the study was to investigate whether the visitors find Spinalonga as a part of 'Dark Tourism'. For the research purpose, the research method of content analysis was used which was applied to the Tripadvisor reviews regarding Spinalonga for the period 2016-2017. The results showed that indeed Spinalonga is a Monument of "Dark Tourism", as visitors say that during their visitation time on the island, they experienced grief and unhappiness feelings, considering the "black" history of the island.

Keywords: Dark Tourism, Grief Tourism, Thanatourism, Spinalonga, Lepers, Special and Alternative Forms of Tourism

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	8
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	8
1.1 Ο Τουρισμός.....	8
1.2 Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού.....	9
1.3 Σχέδιο Τουριστικής Ανάπτυξης.....	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	15
ΣΚΟΤΕΙΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	15
2.1 Εννοιολογική Προσέγγιση Σκοτεινού Τουρισμού.....	15
2.2 Είδη Σκοτεινού Τουρισμού	17
2.3 Τα Κίνητρα των Τουριστών για τον Σκοτεινό Τουρισμό	19
2.4 Τα Δημοφιλέστερα Μέρη Σκοτεινού Τουρισμού	21
2.5 Σκοτεινός Τουρισμός στην Ελλάδα.....	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	25
ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΣΠΙΝΑΛΟΓΚΑ.....	25
3.1 Σπιναλόγκα.....	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	32
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	32
4.1 Μεθοδολογία Έρευνας	32
4.2 Παρουσίαση του TripAdvisor.....	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	37
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6	44
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	44
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	46
Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία.....	46
Ελληνική Βιβλιογραφία	47

Λίστα Πινάκων & Γραφημάτων

Πίνακας 1: Επισκέπτες στο Στρατόπεδο Συγκέντρωσης του Άουσβιτς, 2008-2015.....	19
Πίνακας 2: Αριθμός Επισκεπτών στην Σπιναλόγκα (2001-2011)	30
Πίνακας 3: Βαθμολογία Δείγματος.....	39
Γράφημα 1: Βαθμολογία Δείγματος.....	39
Πίνακας 4: Μνημείο Σκοτεινού Τουρισμού.....	40
Γράφημα 2: Μνημείο Σκοτεινού Τουρισμού	40
Πίνακας 5: Έναυσμα για την Επίσκεψη στην Σπιναλόγκα.....	41
Γράφημα 3: Έναυσμα για την Επίσκεψη στην Σπιναλόγκα	41

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

1.1 Ο Τουρισμός

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού «ο τουρισμός περιλαμβάνει τις δραστηριότητες των ανθρώπων που ταξιδεύουν και διαμένουν σε προορισμούς και περιοχές άλλες εκτός αυτές που αποτελούν το συνηθισμένο περιβάλλον τους (π.χ. τον τόπο της μόνιμης κατοικίας τους) και για χρονικό διάστημα που δεν ξεπερνά τον ένα χρόνο, με σκοπό την αναψυχή, την ικανοποίηση των επαγγελματικών τους αναγκών κ.α.» (UNWTO, 2015).

Τα κύρια χαρακτηριστικά που μπορούν να εξακριβωθούν εννοιολογικά και σχετίζονται με τον ορισμό του τουρισμού είναι (Wikipedia, 2015):

- ❖ Ο τουρισμός είναι αποτέλεσμα μεμονωμένης ή ομαδικής μετακίνησης ανθρώπων σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς και η διαμονή τους σε αυτούς επί τουλάχιστον ένα 24ωρο με σκοπό την ικανοποίηση των ψυχαγωγικών τους αναγκών.
- ❖ Οι διάφορες μορφές του τουρισμού περιλαμβάνουν απαραίτητα δύο βασικά στοιχεία: Το ταξίδι στον τουριστικό προορισμό και τη διαμονή σε αυτόν, συμπεριλαμβανομένης της διατροφής.
- ❖ Το ταξίδι και η διαμονή λαμβάνουν χώρα εκτός του τόπου της μόνιμης διαμονής των ανθρώπων που αποφασίζουν να μετακινηθούν για τουριστικούς λόγους.
- ❖ Η μετακίνηση ανθρώπων σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς είναι προσωρινού και βραχυχρόνιου χαρακτήρα, που σημαίνει ότι πρόθεσή τους είναι να επιστρέψουν στον τόπο της μόνιμης κατοικίας τους μέσα σε λίγες μέρες, βδομάδες ή μήνες.
- ❖ Οι άνθρωποι επισκέπτονται τουριστικούς προορισμούς για τουριστικούς λόγους, δηλαδή για λόγους άλλους από εκείνους της μόνιμης διαμονής τους ή της επαγγελματικής απασχόλησής τους.

1.2 Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού

Τα τελευταία πενήντα χρόνια, ο τουρισμός αποτελεί σημαντικό κοινωνικοοικονομικό φαινόμενο με τεράστια δυναμική. Σε όλη αυτή την διάρκεια, ο τουρισμός άλλαξε μορφή και ένταση, ενώ συνεχώς εξελίσσεται και διαφοροποιείται, ανάλογα με τις εξελίξεις και τα πρότυπα της κάθε οικονομίας και κοινωνίας, στις οποίες δρα και αναπτύσσεται. Στο σημείο αυτό, θα μπορούσαμε να πούμε ότι σαν μια πρώτη μορφή τουρισμού, θεωρείται η περιήγηση, με βάση την ατομική αναζήτηση για τις ρίζες του παρελθόντος, την περιέργεια για άλλους πολιτισμούς και την περιπλάνηση σε άγνωστους τόπους. Εξαιτίας όμως της έκτασης που έχει πάρει πλέον, ο τουρισμός αναπτύχθηκε ως μαζικό φαινόμενο μετά τα μέσα του εικοστού αιώνα. Λόγω της ανάγκης για ξεκούραση των ατόμων, εξελίχθηκε πλέον ως κοινωνική ανάγκη και δικαίωμα για αναψυχή, φαινόμενο με τεράστια σημασία, από την πλευρά, όχι μόνο της παγκόσμιας οικονομίας, αλλά και της ανάπτυξης ενός τόπου.

Οποιοδήποτε μέρος του κόσμου μπορεί πλέον να αποτελέσει τουριστικό προορισμό, προσελκύοντας το ενδιαφέρον του τουρίστα. Αντίστοιχα, δεν υπάρχει κάποιο μέρος παγκοσμίως, που να μην αναζητά να προσελκύσει το ενδιαφέρον του τουρίστα, στοχεύοντας, στα σημαντικά πολλαπλασιαστικά του οφέλη (οικονομικά, πολιτιστικά και κοινωνικά).

Επίσης, υπάρχουν πολλοί λόγοι που αφορούν τους στόχους και τις επιδιώξεις του ατόμου και της σύγχρονης κοινωνίας. Με αυτόν τον τρόπο λοιπόν, μπορούμε να εξηγήσουμε γιατί ο τουρισμός βρίσκεται στο επίκεντρο του παγκόσμιου οικονομικού ενδιαφέροντος και έχει αναδειχτεί ως μια σημαντική οικονομική δραστηριότητα με ιδιαίτερη δυναμική ανάπτυξης, αλλά και βαρύτητα πλέον, στην παγκόσμια οικονομία.

Όσον αφορά την παγκόσμια οικονομία, ο τουρισμός επηρεάζεται σε πολύ μεγάλο βαθμό από την κατάσταση που επικρατεί. Αυτό συμβαίνει, επειδή η εξέλιξη του σχετίζεται με το διαθέσιμο εισόδημα (άρα και την ψυχολογική διάθεση) για αναψυχή, αλλά και με τις δαπάνες για επαγγελματικά ταξίδια. Φυσικά και σε περιόδους κρίσης, ο τουρισμός επηρεάζεται αρνητικά.

Ο σύγχρονος τουρίστας, είναι πλέον πιο έμπειρος, γεγονός που έχει σαν αποτέλεσμα να είναι πιο απαιτητικός, ως προς την ποιότητα των υπηρεσιών που λαμβάνει σε έναν τουριστικό προορισμό. Είναι πιο ατομιστής, αφού αναζητά την ικανοποίηση των δικών του

ιδιαίτερων ενδιαφερόντων, πράγμα που οδηγεί στην ανάπτυξη των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού (Κοκκώσης και συν., 2011).

Ο μαζικός τουρισμός, αποτελεί την παραδοσιακή μορφή τουρισμού, όπου σκοπός του τουρίστα, είναι κυρίως η ξεκούραση και η διασκέδαση. Η μεταπολεμική ανάπτυξη του διεθνούς τουρισμού, στηρίχτηκε στο πρότυπο του οργανωμένου μαζικού τουρισμού, με βασικά χαρακτηριστικά την μαζικότητα και τον διεθνισμό. Στο τέλος του 1970, το πρότυπο του οργανωμένου μαζικού τουρισμού, άρχισε να αμφισβητείται. Δύο ήταν οι βασικοί άξονες της αμφισβήτησης αυτής. Η πρώτη ήταν οι αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, στην κοινωνία, στον πολιτισμό και την οικονομία και η δεύτερη, τα μακροπρόθεσμα προβλήματα που δημιουργούνται από την υιοθέτηση του πρότυπου του μαζικού τουρισμού.

Στον αντίποδα του μαζικού τουρισμού, αναπτύχθηκαν οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Ο εναλλακτικός τουρισμός, σχετίζεται με ένα πλήθος επιμέρους μορφών τουρισμού, όπου εκεί οι τουρίστες αναζητούν έναν διαφορετικό τρόπο διακοπών, που συνδέεται με την προστασία της τοπικής κουλτούρας, του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, την αναζήτηση νέων αξιών και τρόπων ζωής. Σκοπός των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, είναι η αύξηση του ανταγωνισμού και της ποιότητας, η ορθολογικότερη χρονική και περιφερειακή κατανομή της τουριστικής ζήτησης, η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος του κάθε προορισμού και τέλος, η δημιουργία νέων τουριστικών προορισμών.

Η αλματώδης τουριστική ανάπτυξη, δεν βασίστηκε μόνο στη ζήτηση για τουρισμό διακοπών, αλλά και σε ένα μικρότερο βαθμό στη ζήτηση για ταξίδια που αφορούν επαγγελματικούς λόγους. Υπήρξε τεράστια αύξηση της ζήτησης, πράγμα που καθόρισε την πολιτική ανάπτυξης του τουρισμού, από χώρες ή περιοχές, που διέθεταν τους ανάλογους πόρους (θάλασσα, βουνά, αξιοθέατα) για να καταφέρουν να ανταπεξέλθουν σε αυτή τη ζήτηση. Έτσι διαμορφώθηκαν, σε σύντομο χρονικό διάστημα, συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και παράμετροι επιρροής της ζήτησης του παγκόσμιου τουρισμού, αλλά και αντίστοιχα χαρακτηριστικά, στην ανάπτυξη και την οργάνωση των υποδομών προσφοράς. Συγκροτούνται σταδιακά, ένας περίπου πανομοιότυπος τύπος ζήτησης αλλά και ένας νέος τύπος προσφοράς ανάπτυξης, όπου μπορούν να προσαρμοστούν σε πολύ διαφορετικά οικονομικά και κοινωνικά, μέρη παγκοσμίως.

Το διάστημα μετά το 1980, είναι εκείνο κατά το οποίο εμφανίζονται ορισμένα καινούργια και διαφορετικά χαρακτηριστικά προϊόντα τουρισμού, τα οποία συμπεριλαμβάνονται στο κυρίαρχο μέχρι τότε προϊόν, αυτό του ταξιδιού διακοπών. Τα προϊόντα αυτά, ονομάζονται «Τουρισμός Ειδικών Ενδιαφερόντων» και «Εναλλακτικός Τουρισμός» ή όπως συνηθίζεται να αναφέρονται μαζί «Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού».

Το κύριο σημείο στο οποίο διαφέρουν τα νέα τουριστικά προϊόντα, είναι τα ειδικά χαρακτηριστικά, όχι μόνο της ζήτησης, αλλά και της προσφοράς. Η εξειδίκευση αυτή, αποτελεί αποτέλεσμα της ύπαρξης ειδικών κινήτρων στη ζήτηση των τουριστών, που αφορούν είτε τις δραστηριότητες στον τόπο προορισμού, είτε τον συνολικό τρόπο οργάνωσης των ταξιδιών, πάντα σε σύγκριση με τον τουρισμό διακοπών (Κοκκώσης και συν., 2011).

Η περίοδος, από το 1970 και μετά, χαρακτηρίζεται ως περίοδος της «καταναλωτικής κοινωνίας». Τα χαρακτηριστικά αυτών των νέων κοινωνικών και καταναλωτικών προτύπων, είναι η αγορά ή η κατανάλωση συγκεκριμένων αγαθών, που συμβολίζουν με κάποιο τρόπο την κοινωνική άνοδο και την κοινωνική του θέση. Το καινούριο καταναλωτικό προϊόν περιλαμβάνει κάποια από τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά κοινωνικής ανόδου (αναζήτηση διαφορετικών εμπειριών, κατανάλωση νέων προϊόντων, φυσική και πνευματική υγεία, ελεύθερος χρόνος).

Αργότερα, (μετά τα 1970), κάποιοι οικονομικοί και κοινωνικοί παράγοντες, συνέβαλαν στην εξειδίκευση αυτών των κοινωνικών και καταναλωτικών προτύπων, ενισχύοντας με αυτόν τον τρόπο, την ανάπτυξη των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Επομένως το τουριστικό ταξίδι, άλλαξε ιδιότητα, και έπαψε να είναι απλά ένα βασικό κοινωνικό και καταναλωτικό αγαθό. Πλέον, πραγματοποιείται μια σύνθετη αγορά πολλών, εξειδικευμένων και διαφορετικών προϊόντων, όπου ταιριάζουν στα διαφορετικά κίνητρα, χόμπι και καταναλωτικές επιλογές ενός ολοένα αυξανόμενου κοινού καταναλωτών της σύγχρονης καταναλωτικής κοινωνίας (Κοκκώσης και συν., 2011).

Η ανάγκη για κάτι περισσότερο εναλλακτικό στα ταξίδια, βοήθησε σημαντικά στην ανάπτυξη των Ειδικών και Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού. Η ανάγκη αναζήτησης εναλλακτικών τύπων ταξιδιών και δραστηριοτήτων, συνέβαλλε όχι μόνο στον τρόπο οργάνωσης και προώθησης του τουρισμού, αλλά και στην πολιτική ανάπτυξης και σχεδιασμού του σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο, τονίζοντας έτσι ζητήματα, όπως τον

κοινωνικά υπεύθυνο τουρισμό, την τοπική διάσταση στο σχεδιασμό και στην προστασία του περιβάλλοντος, την αυτονόμηση και εκπαίδευση των τουριστών. Τέλος, τα εναλλακτικά ταξίδια, διαμορφώνουν ακόμη και σήμερα, μια ισχυρή τάση στην παραγωγή τουριστικών προϊόντων τέτοιου είδους, αλλά και στην ανάδειξη προορισμών, όπου παρέχουν μια παράδοση στη διεθνή αγορά, με ισχυρά ερείσματα στις μεγάλες αγορές των χωρών αποστολής.

Από τη δεκαετία του 1970 και μετά, ολοένα και περισσότερες επιστημονικές μελέτες και έρευνες, αμφισβητούν τις θετικές επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού στις τουριστικές περιοχές. Η αμφισβήτηση αυτή, αποτελείται κυρίως από δύο άξονες. Ο πρώτος άξονας, αφορά τις αρνητικές επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού, στην κοινωνία, τον πολιτισμό και την οικονομία. Ο δεύτερος άξονας, αφορά τα μακροπρόθεσμα προβλήματα που δημιουργούνται από τον μεγάλο αριθμό έλευσης τουριστών. Για παράδειγμα, υπάρχει ο κίνδυνος υποβάθμισης της εκάστοτε περιοχής.

Δημιουργήθηκαν πολλές τοπικές και επαγγελματικές ομάδες και φορείς τουρισμού, οι οποίοι, εκφράζουν τις ανησυχίες και τους προβληματισμούς των ντόπιων, σχετικά με την ανάπτυξη της κάθε περιοχής. Κάποιες φορές, οι φορείς αυτοί δημιουργούνται, προκειμένου να προωθήσουν συμφέροντα, ή να προβάλουν προβλήματα τοπικού χαρακτήρα.

Ένα κοινό στοιχείο στις αναζητήσεις των ομάδων και των φορέων, είναι ένας τύπος ανάπτυξης, όπου θα αποτελείται από δραστηριότητες με ήπια χαρακτηριστικά. Έτσι λοιπόν, προάγεται η ανάπτυξη των Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού, με στόχο την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη κάποιας περιοχής.

Οι Ειδικές και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού είναι αμέτρητες, καθώς ολοένα και αυξάνονται, ανάλογα με τα αντίστοιχα ενδιαφέροντα και επιθυμίες του κάθε τουρίστα. Με τον τρόπο αυτόν, μειώνεται όλο και περισσότερο, το ποσοστό συμμετοχής του μαζικού οργανωμένου τουρισμού (Κοκκώσης και συν., 2011).

Ουσιαστικά, ο Μαζικός και ο Εναλλακτικός τουρισμός, είναι δύο αντίθετες έννοιες. Ο Μαζικός τουρισμός, προκαλεί πολλές αρνητικές επιπτώσεις στους τουριστικούς προορισμούς, εξαιτίας της μεγάλης συγκέντρωσης υποδομής αλλά και τουριστών στον χώρο και στο χρόνο. Επίσης, έχει μικρή ευαισθησία στους εγχώριους πλουτοπαραγωγικούς πόρους, λόγω της έντονης τουριστικής ανάπτυξης και συμπεριφοράς των τουριστών, οι

οποίοι προσελκύνονται από τις οικονομικές επιλογές που τους δίνονται. Αντίθετα, ο εναλλακτικός τουρίστας, είναι περισσότερο ενεργητικός και συμμετέχει σε δραστηριότητες που είναι πιο φιλικές στο περιβάλλον, στη διάρκεια των διακοπών του.

Ο μαζικός τουρισμός αποτελεί μια παλιομοδίτικη μορφή τουρισμού. Ενώ, ο Εναλλακτικός τουρισμός, μπορεί να θεωρηθεί ως μια νέα, φιλική προς το περιβάλλον μορφή, που ενδιαφέρεται για τους πόρους ενός προορισμού, αλλά και για τις επιθυμίες πεπειραμένων τουριστών (Ανδριώτης, 2005). Οι κυριότερες εναλλακτικές μορφές τουρισμού, είναι:

- Αγροτουρισμός
- Τουρισμός υπαίθρου
- Αθλητικός τουρισμός
- Περιηγητικός τουρισμός
- Θαλάσσιος τουρισμός
- Οικοτουρισμός ή οικολογικός τουρισμός
- Πολιτιστικός τουρισμός
- Ορεινός τουρισμός
- Χειμερινός τουρισμός
- Ορειβατικός τουρισμός
- Τουρισμός περιπέτειας

1.3 Σχέδιο Τουριστικής Ανάπτυξης

Για την δημιουργία ενός σχεδίου τουριστικής ανάπτυξης, απαιτείται η λεπτομερής καταγραφή, ο καθορισμός σειράς προτεραιοτήτων, η διατύπωση συγκεκριμένων ρεαλιστικών προτάσεων, ο καθορισμός του κόστους υλοποίησης και η ανεύρεση των φορέων χρηματοδότησης (Ανδριώτης, 2005).

Στην ουσία δύο είναι οι προϋποθέσεις για την ανάπτυξη ενός προορισμού, «οι απαραίτητες» και «οι επιβεβλημένες». Οι «απαραίτητες» προϋποθέσεις, αφορούν διάφορους παράγοντες που οδηγούν τους ανθρώπους να επισκεφτούν κάποιο τουριστικό προορισμό, όπως για παράδειγμα ειδυλλιακά τοπία, καθαρές θάλασσες, κ.λπ. Παρόλο που υπάρχουν πολλοί προορισμοί οι οποίοι πληρούν της απαραίτητες αυτές προϋποθέσεις για ανάπτυξη, δεν καταφέρνουν να υλοποιηθούν, διότι δεν έχουν τις «επιβεβλημένες» προϋποθέσεις,

δηλαδή την θέληση ορισμένων ατόμων για ανάπτυξη του τουριστικού τομέα, μέσω των επενδύσεων για την κατασκευή της απαραίτητης υποδομής και την ίδρυση επιχειρήσεων μεταφοράς, διαμονής, σίτισης και ψυχαγωγίας. Το μειωμένο επενδυτικό ενδιαφέρον, αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα στην ανάπτυξη του τουρισμού ενός προορισμού (Ανδριώτης, 2005).

Σύμφωνα με τον Gunn (Gunn 1988 στο Βασιλειάδης, 2009), η λειτουργική ανάπτυξη του τουριστικού συστήματος, καθώς και η γενικότερη διαδικασία σχεδιασμού, επηρεάζεται από πέντε παράγοντες. Τον πληθυσμό (ζήτηση), τις παρεχόμενες υπηρεσίες σε καταλύματα, φαγητό και προϊόντα, οι μεταφορές και τέλος, η προβολή και η πληροφόρηση. Τα κριτήρια που περιλαμβάνουν οι διαδικασίες τουριστικού σχεδιασμού, για τις μεσογειακές χώρες, είναι (Βασιλειάδης, 2009):

1. Επιλογή ιδανικών γεωγραφικών σημείων με βάση την ύπαρξη χώρων διαμονής και εστίασης.
2. Επιλογή ιδανικών γεωγραφικών σημείων, με βάση την ύπαρξη πολιτιστικών, φυσικών αξιοθέατων και χώρων διαμονής.
3. Επιλογή ιδανικών γεωγραφικών σημείων με βάση την ύπαρξη πολιτιστικών, φυσικών αξιοθέατων, χώρων διαμονής και υποδομής σε προσβάσεις.
4. Εφαρμογή των σχεδίων δημιουργίας υποδομών και ανωδομών, που θα ενίσχυαν και θα υποβοηθούσαν τις δραστηριότητες των ιδιωτικών μικρομεσαίων καταλυμάτων οικογενειακού χαρακτήρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΣΚΟΤΕΙΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

2.1 Εννοιολογική Προσέγγιση Σκοτεινού Τουρισμού

Αρχικά να σημειωθεί ότι ο όρος «σκοτεινός» (dark) δεν χρησιμοποιείται κυριολεκτικά, αλλά μεταφορικά, όπως στο όταν αναφέρεται η φράση «σκοτεινό κεφάλαιο της ιστορίας». Το σύνολο των σκοτεινών πτυχών της ιστορίας και της ανθρωπότητας είναι αρκετά ενδιαφέρουσες, και έτσι τροφοδοτούν τον τουρισμό (Dark- Tourism, 2016).

Γενικά στον σκοτεινό τουρισμό ανήκει ένα μεγάλο εύρος υποκατηγοριών (είδη σκοτεινού τουρισμού). Η σύνδεση με τον θάνατο και την καταστροφή ενδέχεται να είναι πολύ άμεση, όπως στην περίπτωση των μαυσωλείων μεγάλων κομμουνιστών ηγετών των οποίων τα πτώματα βρίσκονται σε δημόσιους χώρους (π.χ. Λένιν στην Μόσχα). Εναλλακτικά, μπορεί να είναι αρκετά έμμεση, όπως όταν πρόκειται για περιοχές ηφαιστειακής καταστροφής (π.χ. Ισλανδία, ή Χαβάη). Οι εν λόγω περιοχές δεν συνδέονται άμεσα με τον θάνατο αλλά και μόνο το ενδεχόμενο ότι μπορεί η καταστροφή να έχει προκαλέσει θάνατο, προσθέτουν κάτι το «σκοτεινό».

Μερικές φορές η σύνδεση ορισμένων τόπων με τον σκοτεινό τουρισμό μπορεί να είναι ασαφής. Όπως σε διάφορες εκθέσεις της σοσιαλιστικής ρεαλιστικής τέχνης και της προπαγάνδας, όπου για να υπάρξει σύνδεση θα πρέπει κάποιος να γνωρίζει την υποκειμενική πραγματικότητα της ζωής υπό τον κομμουνισμό. Σε άλλη περίπτωση μπορεί κάποιες περιοχές να είναι αναμφισβήτητα «σκοτεινές» ιστορικά, αλλά να σήμερα να μην υπάρχουν πολλά πράγματα που μπορεί κάποιος να δει (π.χ. τα μνημεία στις θέσεις όπου βρισκόταν τα πρώην στρατόπεδα θανάτου στην ανατολική Πολωνία). Άλλα μέρη μπορεί να ανήκουν στην επικρατούσα τάση όπως είναι πολλά μουσεία πολέμου (Dark- Tourism, 2016).

Λόγω του μεγάλου εύρους που έμμεσα ή άμεσα καλύπτει ο σκοτεινός τουρισμός, ενδεχομένως είναι πιο εύκολο να προσδιοριστεί τι δεν είναι σκοτεινός τουρισμός, παρά του να δοθεί ένας σαφής ορισμός του τι ακριβώς είναι.

Σχετικά με το τι δεν είναι ο σκοτεινός τουρισμός είναι όλα τα συνηθισμένα στοιχεία, ενέργειες και μέρη που περιλαμβάνονται στο τουρισμό, όπως η ηλιοθεραπεία σε παραλίες, τα

θαλάσσια sports, οι κάθε είδους αθλητικές δραστηριότητες- με εξαίρεση ίσως ένα κομμάτι της πεζοπορίας που αφορά την επίσκεψη σε κάποιες «σκοτεινές» περιοχές. Επίσης, στον σκοτεινό τουρισμό δεν περιλαμβάνονται τα παραδοσιακά πολιτιστικά στοιχεία όπως τα ιστορικά κτίρια, οι γκαλερί τέχνης, τα μουσεία - εξαιρουμένων όσων περιλαμβάνουν κάποιου είδους σκοτεινό στοιχείο (π.χ. πολεμικά μουσεία). Όμως αυτό δεν σημαίνει ότι ο σκοτεινός τουρισμός δεν θα μπορούσε να συνδυαστεί με οποιοδήποτε από τα άλλα στοιχεία του τουρισμού (Dark- Tourism, 2016).

Ο όρος «σκοτεινός τουρισμός» (dark tourism) χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από δύο ερευνητές, τον Malcolm Foley και τον John Lennon (1996) που ως έννοια περιέγραφε *«... το φαινόμενο κατά το οποίο οι άνθρωποι επέλεξαν να επισκέπτονται περιοχές θανάτου και καταστροφής».*

Στο βιβλίο τους με τίτλο «Σκοτεινός Τουρισμός: Η έλξη του θανάτου και της Καταστροφής», ο Lennon και ο Foley διευρύνουν τον ορισμό καθορίζοντας το ποιες ενέργειες αποτελούν και ποιες όχι τον σκοτεινό τουρισμό. Για παράδειγμα όταν φίλοι και οικογένειες επισκέπτονται αξιοθέατα σκοτεινού τουρισμού, αυτός ο τουρισμός δεν κατηγοριοποιείται ως σκοτεινός τουρισμός. Αντιθέτως άνθρωποι που επισκέπτονται λόγω περιέργειας ή λόγω οργανωμένης εκδρομής, ένα αξιοθέατο το οποίο αποτελεί βάση σκοτεινού τουρισμού, μπορούν να θεωρηθούν ότι κάνουν σκοτεινό τουρισμό (Lennon & Foley, 2000). Για τους συγγραφείς φαίνεται ότι τα κίνητρα των τουριστών δεν παίζουν σημασία για τον σκοτεινό τουρισμό.

Ωστόσο, στο άρθρο τους που προαναφέρθηκε (Foley & Lennon, 1996), οι συγγραφείς παραδέχονται ότι τα κίνητρα των τουριστών ενδεχομένως να παίζουν κάποιο ρόλο όσον αφορά την εμπειρία του σκοτεινού τουρισμού. Συγκεκριμένα αναφέρουν το εξής *«οι επισκέπτες μπορεί να έχουν παρακινηθεί, για να προβούν σε μια επίσκεψη σε μέρος σκοτεινού τουρισμού, από την επιθυμία τους να βιώσουν στην πραγματικότητα κάτι το μη ανθρώπινο, πέρα από όσα έχουν δει από εικόνες στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης».*

Ένας ακόμα ορισμός για τον σκοτεινό τουρισμό είναι *«σκοτεινός τουρισμός (ή αλλιώς μαύρος τουρισμός (black tourism) ή τουρισμός θλίψης (grief tourism)) είναι το είδος τουρισμού που περιλαμβάνει ταξίδια σε ιστορικά μέρη που συνδέονται με τον θάνατο και με τραγωδίες»* (Wikipedia, 2016).

Επίσης όπως αναφέρει η Childs (2016) σκοτεινός τουρισμός είναι οποιοδήποτε ταξίδι που σχετίζεται με τον θάνατο, τον πόνο, τον φόνο, την καταστροφή ή με κάτι μακάβριο.

2.2 Είδη Σκοτεινού Τουρισμού

Υπάρχουν διάφοροι τύποι τουρισμού που μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως σκοτεινός τουρισμός. Οι διάφοροι τύποι σκοτεινού τουρισμού είναι (Ekesong, 2008, Dark-Turism, 2016):

- **Τουρισμός Θλίψης (Grief Tourism):** μπορεί να οριστεί ως ο τουρισμός που κάνει κάποιος όταν ταξιδεύει κάπου για να επισκεφθεί μια σκηνή ενός τραγικού γεγονότος.
- **Τουρισμός Καταστροφής (Disaster Tourism):** αναφέρεται στην έφοδο που κάνουν επισκέπτες σε ένα μέρος το οποίο έχει υποστεί κάποιου είδους φυσική καταστροφή. Για παράδειγμα τουρισμός καταστροφής είναι οι επισκέψεις ανθρώπων στην Νέα Ορλεάνη με σκοπό να δουν τις συνέπειες του τυφώνα Κατρίνα.
- **Τουρισμός Φτώχειας (Poverty Tourism):** πρόκειται για τουρισμό που περιλαμβάνει επισκέψεις σε περιοχές που οι άνθρωποι ζουν σε παράγκες ή σε περιοχές που έχουν πληγεί από την φτώχεια (χώρες «τρίτου κόσμου»).
- **Τουρισμός Αυτοκτονίας (Suicide Tourism):** αυτού του είδους ο τουρισμός περιλαμβάνει δύο μορφές:
 - Η πρώτη περιλαμβάνει ανθρώπους που ταξιδεύουν προς ένα συγκεκριμένο προορισμό με σκοπό να αυτοκτονήσουν, συνήθως πηδώντας από κάποιο διάσημο ορόσημο. Στατιστικά στοιχεία αποδεικνύουν ότι ένα σημαντικό ποσοστό των περιπτώσεων αυτοκτονίας σε γνωστά τουριστικά αξιοθέατα είναι τουρίστες, αν και δεν είναι σαφές εάν το ταξίδι τους είχε προγραμματιστεί γύρω από αυτό.
 - Μια δεύτερη μορφή τουρισμού αυτοκτονίας έχει να κάνει με την ισχύουσα νομοθεσία περί ευθανασίας σε διάφορες χώρες. Για παράδειγμα σε πολλές Ευρωπαϊκές χώρες όπως το Βέλγιο, η Ολλανδία, και η Ελβετία η ευθανασία δεν θεωρείται παράνομη, αυτό έχει ως αποτέλεσμα πολλοί άρρωστοι άνθρωποι να ταξιδεύουν σε αυτές τις χώρες έχοντας ως σκοπό την ευθανασία.
- **Τουρισμός της Ημέρας της Κρίσεως (Doomsday Tourism):** αυτό το είδος τουρισμού συνδέεται με την πεποίθηση ότι έρχεται το τέλος του κόσμου ή

τουλάχιστον ότι έρχεται το τέλος για ορισμένα τουριστικά αξιοθέατα. Ο Τουρισμός της Ημέρας της Κρίσεως αναφέρεται στην σκέψη ότι θα πρέπει οι άνθρωποι να βιαστούν και να επισκεφτούν συγκεκριμένα μέρη τα οποία βρίσκονται υπό απειλή, συνήθως λόγω των παγκόσμιων περιβαλλοντικών προβλημάτων και της υπερθέρμανσης του πλανήτη.

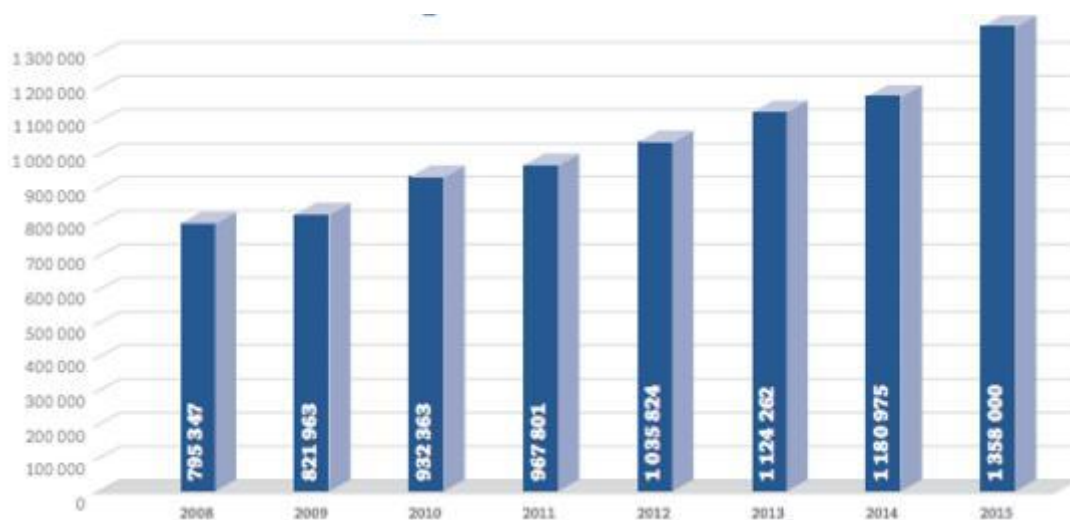
- **Τουρισμός Τάφων (Grave Tourism):** περιλαμβάνει την επίσκεψη σε διάσημα νεκροταφεία, σε τάφους διάσημων ατόμων, σε μεγάλα μασωλεία μεγάλων προσωπικοτήτων (π.χ. Ατατούρκ στην Άγκυρα), σε οστεοφυλάκια (π.χ. το οστεοφυλάκιο Sedlec στην Τσεχία).
- **Τουρισμός Ολοκαυτώματος (Holocaust Tourism):** περιλαμβάνει την επίσκεψη σε χώρους στρατοπέδων συγκέντρωσης, σε πρώην γκέτο, ή σε χώρους όπου οι Ναζί προγραμματίζαν την δράση τους. Καθώς επίσης και μουσεία τα οποία έχουν γεωγραφικά «εκτοπιστεί» από τον χώρο του ολοκαυτώματος, όπως είναι για παράδειγμα το Μουσείο Ολοκαυτώματος των ΗΠΑ στην Ουάσιγκτον.
- **Τουρισμός Γενοκτονίας (Genocide Tourism):** παρόλο που η γενοκτονία των Εβραίων από τους Ναζί ήταν σίγουρα η χειρότερη, έχουν προστεθεί και άλλες στον χάρτη του σκοτεινού τουρισμού, όπως στην Ρουάντα, την Καμπότζη και την Σρεμπρένιτσα.
- **Τουρισμός περιοχών φυλακής και διωγμού (Prison and Persecution Site Tourism):** όπως είναι οι φυλακές της Στάζι στην πρώην Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας, οι πρώην φυλακές της KGB και άλλες περιοχές που αποτέλεσαν μέρη φυλάκισης και δίωξης.
- **Πυρηνικός Τουρισμός (Nuclear Tourism):** σε αυτό το είδος πέρα από τις περιοχές των πυρηνικών δοκιμών, περιλαμβάνονται και περιοχές όπου χρησιμοποιήθηκαν ατομικές βόμβες στην πραγματικότητα (Χιροσίμα και Ναγκασάκι). Επίσης περιλαμβάνονται μουσεία των ΗΠΑ τα οποία είναι αφιερωμένα στις συγκεκριμένες περιοχές. Υπάρχουν και περιοχές μη στρατιωτικών καταστροφών, όπως το Τσενομπίλ στην Ουκρανία.

2.3 Τα Κίνητρα των Τουριστών για τον Σκοτεινό Τουρισμό

Η εμπειρία και τα ταξίδια σε περιοχές που σχετίζονται με τον σκοτεινό τουρισμό γίνονται όλο και πιο διαδεδομένα στην σύγχρονη κοινωνία. Μια σειρά από διαφορετικές τουριστικές δραστηριότητες και δραστηριότητες αναψυχής εμπλέκονται με τον σκοτεινό τουρισμό (Wilson, 2008).

Τα τελευταία χρόνια υπάρχει μια αύξηση του αριθμού των επισκεπτών σε περιοχές σκοτεινού τουρισμού. Για παράδειγμα το 2010 περίπου 800.000 τουρίστες επισκέφθηκαν το Εβραϊκό Μουσείο στο Βερολίνο, αριθμός ρεκόρ από το άνοιγμα του το 2001 (Plocki & Plagemann, 2011). Ενώ το σπίτι της Anne Frank και η φυλακή του Αλκατράζ έχουν πάνω από ένα εκατομμύριο επισκέπτες ετησίως. Το Εθνικό Νεκροταφείο Arlington στην Βιρτζίνια έχει πάνω από τέσσερα εκατομμύρια επισκέπτες, (Isaac & Cakmak, 2013). Ενώ το στρατόπεδο συγκέντρωσης του Άουσβιτς το 2015 σημείωσε ακόμα ένα ρεκόρ επισκεπτών φτάνοντας το 1.358.000, όπως φαίνεται και στον Πίνακα 1 που ακολουθεί.

Πίνακας 1: Επισκέπτες στο Στρατόπεδο Συγκέντρωσης του Άουσβιτς, 2008-2015

Πηγή: Childs, 2016

Μελέτες σε χώρους που συνδέονται με τον σκοτεινό τουρισμό υποδεικνύουν ότι τα κίνητρα είναι διαφορετικά και πολύπλοκα, αυτό ως αποτέλεσμα έχει να υπάρχει πλήθος

λόγων για την σύνδεση με το μακάβριο (Stone, 2011). Επιπλέον επισημαίνεται ότι η εμπειρία του σκοτεινού είναι υποκειμενική και διαφέρει από άτομο σε άτομο, στην εμπειρία συμπεριλαμβάνεται και η σχέση που έχει το κάθε άτομο με την περιοχή του σκοτεινού τουρισμού (Rob, 2009). Ο Dunkley (2005), προτείνει μια σειρά από κίνητρα τα οποία θα μπορούσαν να ωθήσουν τις επισκέψεις σε χώρους σκοτεινού τουρισμού, τα κίνητρα αυτά είναι:

- Επίσκεψη σε νεκροταφεία και τάφους για πνευματικούς σκοπούς ή για αναδρομή (σε προηγούμενες ζωές).
- Αναζήτηση συγκίνησης και κινδύνου, μέσω της επίσκεψης σε αξιοθέατα όπως είναι το τρέξιμο των ταύρων στην Παμπλόνα.
- Επικύρωση και επιβεβαίωση γεγονότων που μπορεί να έχουν συμβεί, όπως η εγκληματικότητα, οι δολοφονίες και οι καταστροφές.
- Η ανάγκη αναγνώρισης της ύπαρξης και της αυθεντικότητας ενός τόπου ή ενός προσώπου.
- Η ανάγκη για την εσωτερική ανακάλυψη και η εγγενής επιθυμία της μάθησης.
- Επίσκεψη σε αξιοθέατα που έχουν απαθανατιστεί σημαντικά γεγονότα, όπως για παράδειγμα δολοφονίες (π.χ. τα διαμερίσματα στην Ντακότα όπου ζούσε ο John Lennon).
- Η άνεση όταν ένα αξιοθέατο βρίσκεται σε μια διάσημη πόλη (π.χ. το Κολοσσαίο στην Ρώμη).
- Η νοσηρή περιέργεια για την επίσκεψη τόπων στους οποίους έχουν γίνει καταστροφές και θάνατοι πολύ πρόσφατα (π.χ. Συρία).
- Προσκύνημα για θρησκευτικούς σκοπούς (π.χ. προς την Μέκκα), ή σε περιοχές καταστροφών (π.χ. στους δίδυμους πύργους).

Ο Tarlow (2005) αναφέρει τέσσερα βασικά συναισθήματα τα οποία αλληλεπιδρούν και παίζουν ρόλο στην ψυχολογική κατάσταση των ατόμων που επιλέγουν τον σκοτεινό τουρισμό, πρόκειται για το αίσθημα της ανασφάλειας, το αίσθημα της ευγνωμοσύνης, το αίσθημα της ταπείνωσης, και το αίσθημα της ανωτερότητας. Άλλα κίνητρα που ωθούν τους τουρίστες στο να επισκεφθούν μέρη που συνδέονται με τον σκοτεινό τουρισμό είναι (Gaya, 2013):

- Η περιέργεια: είναι μια ισχυρή επιθυμία των ανθρώπων για να γνωρίσουν ή να μάθουν κάτι. Ως εκ τούτου πρόκειται για μια εγγενή ώθηση που κάνει ένα άτομο να θέλει να μάθει ή να καταλάβει κάτι. Οι άνθρωποι επισκέπτονται μέρη που συνδέονται με τον σκοτεινό τουρισμό για να θυμούνται, να θρηνήσουν, να πάρουν ελπίδα ή για διάφορους άλλους λόγους.
- Η αναζήτηση για κάτι νέο: μια εγγενή ανάγκη για αλλαγή, για περιπέτεια ή για συγκίνηση μέσω ενός ταξιδιού.
- Η μνήμη: πρόκειται για μια ζωτικής σημασίας ανθρώπινη δραστηριότητα μέσω της οποίας διαμορφώνονται οι δεσμοί με το παρελθόν, δεδομένου ότι οι τρόποι που χρησιμοποιεί κάθε άνθρωπος για να θυμάται καθορίζουν το παρόν του.
- Η εκπαίδευση: αποτελεί τον τρόπο μέσω του οποίου προσφέρονται γνώσεις και κατανόηση των καταστροφικών γεγονότων. Σχεδόν πάντα υφίσταται η ανάγκη για την κατανόηση του γιατί συνέβη ένα καταστροφικό ή ένα μοιραίο γεγονός και οι άνθρωποι μπορούν να βρουν διάφορους τρόπους για να το αντιμετωπίσουν. Πολλά από τα αξιοθέατα του σκοτεινού τουρισμού έχουν εκπαιδευτικούς σκοπούς, προκειμένου οι άνθρωποι να καταφέρουν να διδαχθούν από το παρελθόν.
- Η πολιτιστική κληρονομία και η πολιτιστική ταυτότητα: είναι ένας παράγοντας προσέλκυσης και ένα κίνητρο εντός του πλαισίου επίσκεψης χώρων που συνδέονται με τον σκοτεινό τουρισμό.
- Ο ρόλος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης: από την άποψη της ραγδαίας εξέλιξης της τεχνολογίας που επιτρέπει να μεταδίδονται παντού ειδήσεις και εκδηλώσεις που συνδέονται με τον θάνατο, και τις περισσότερες φορές υπάρχει ζωντανή κάλυψη (π.χ. η περίπτωση των δίδυμων πύργων).

2.4 Τα Δημοφιλέστερα Μέρη Σκοτεινού Τουρισμού

Όπως στον συμβατικό τουρισμό υπάρχουν δημοφιλή μέρη τα οποία παρουσιάζουν αυξημένη επισκεψιμότητα είτε κατά τους θερινούς είτε κατά του χειμερινούς μήνες, έτσι και στον σκοτεινό τουρισμό υπάρχουν μέρη τα οποία συγκεντρώνουν περισσότερους επισκέπτες σε σύγκριση με άλλα. Τα μέρη αυτά είναι (Dark-Tourism, 2016):

1. Άουσβιτς-Μπιρκενάου, Πολωνία
2. Τσερνομπίλ και Pripyat, Ουκρανία

3. Χιροσίμα και Ναγκασάκι, Ιαπωνία
4. Βερολίνο, Γερμανία
5. Ρουάντα - Murambi, Νυαμάτα και Κιγκάλι Μνημεία Γενοκτονίας
6. Εθνικό Μουσείο 9/11, "Σημείο Μηδέν" (Ground Zero), Νέα Υόρκη, ΗΠΑ
7. Το Πολύγωνο Σεμιπαλατίνσκ, πρώην ΕΣΣΔ Εδάφη Πυρηνικών Δοκιμών, Καζακστάν
8. Tuol Sleng / S21 & Choeung Ek Πεδία Δολοφονίας, Καμπότζη
9. Majdanek πρώην μνημείο Στρατόπεδο Συγκέντρωσης / Στρατόπεδο Θανάτου, κοντά στο Λούμπλιν, Πολωνία
10. Το ναυάγιο του Τιτανικού, Βόρειο Ατλαντικό

Όσον αφορά την Ευρώπη αναφέρονται πέντε δημοφιλή μέρη σκοτεινού τουρισμού, τα οποία είναι (Moon and Forest, 2016):

1. Pripyat, Ουκρανία: βρίσκεται στην ζώνη αποκλεισμού του Τσερνομπίλ και από τότε που εκκενώθηκε έχει μείνει ακριβώς όπως ήταν κατά τις μέρες πριν από την καταστροφή.
2. Sólheimasandur, Ισλανδία: πρόκειται για μέρος αεροπορικού δυστυχήματος.
3. Grutas Park, Λιθουανία: πρόκειται για ένα πάρκο στο οποίο παντού υπάρχουν αγάλματα του Στάλιν και είναι διάχυτη η ιστορία της Σοβιετικής Ένωσης.
4. Σαράγεβο, Βοσνία Ερζεγοβίνη: ένα από τα αξιοθέατα αποτελεί μια πίστα που χτίστηκε για τους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες του 1984, και στην συνέχεια εγκαταλείφθηκε όταν η πόλη πολιορκήθηκε με την έναρξη των Γιουγκοσλαβικών Πολέμων.

2.5 Σκοτεινός Τουρισμός στην Ελλάδα

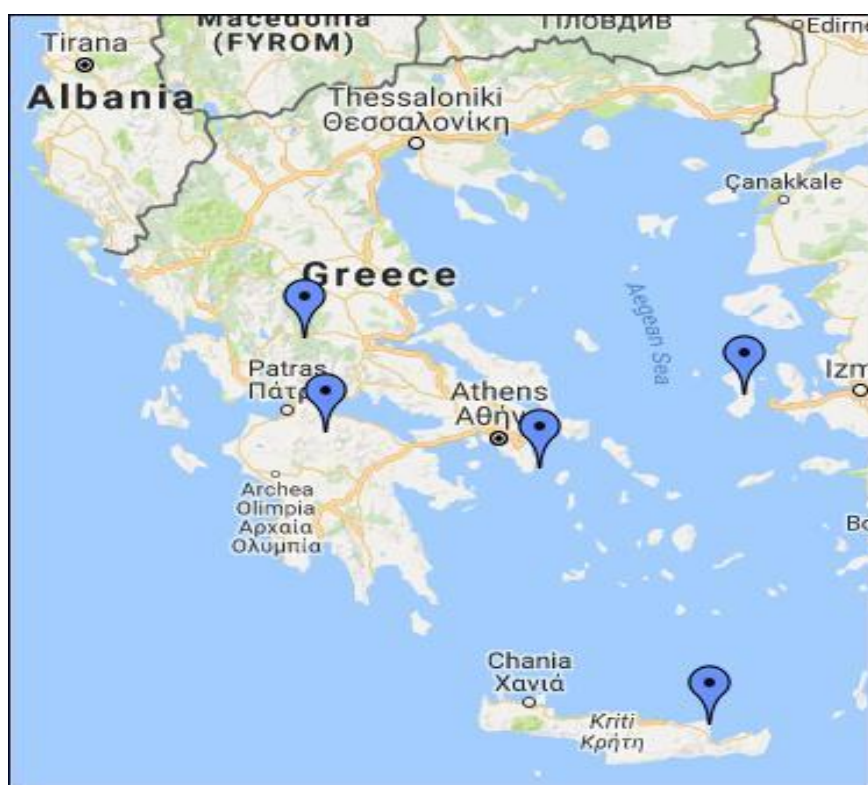
Στον τομέα του τουρισμού η Ελλάδα πολύ συχνά συνδέεται μόνο με το καλοκαίρι, τον ήλιο, τα φαγητά της και το σουρτάκι. Αλλά δεν διαθέτει πάντα την ταμπέλα του «ήλιος-θάλασσα» τουριστικού προορισμού. Με την τεράστια ιστορία της η Ελλάδα προφανώς και έχει σκοτεινά κεφάλαια.

Στις σχετικά πιο σύγχρονες περιόδους οι οποίες συνδέονται με τον σκοτεινό τουρισμό είναι η εποχή μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και με την στρατιωτική δικτατορία από

το 1967 έως το 1974, υπό τον Γεώργιο Παπαδόπουλο. Και κατά τις δυο περιόδους υπήρξε σοβαρή καταπίεση που ως αποτέλεσμα είχε τον εγκλεισμό ανθρώπων σε απομονωμένα νησιά εξορίας, συμπεριλαμβανομένων και των πασίγνωστων κέντρων βασανιστηρίων και των φυλακών στην Μακρόνησο και την Γυάρο (Dark –Tourism, 2016).

Όμως σε γενικές γραμμές η Ελλάδα δεν έχει συνδεθεί με τον σκοτεινό τουρισμό, και σίγουρα δεν υπάρχει εμπορευματοποίηση συγκεκριμένων τοποθεσιών που να συνδέονται άμεσα με το εν λόγω είδος τουρισμού (Dark –Tourism, 2016). Στην εικόνα που ακολουθεί παρουσιάζονται τα μέρη σκοτεινού τουρισμού στην Ελλάδα.

Εικόνα 1: Χάρτης Σκοτεινού Τουρισμού στην Ελλάδα

Πηγή: Google Maps, 2016

Τα μέρη που παρουσιάζονται στον παραπάνω χάρτη ως τόποι που συνδέονται με τον σκοτεινό τουρισμό είναι τα εξής:

- Σπιναλόγκα: το νησί αρχικά χρησιμοποιήθηκε ως φρούριο κατά την διάρκεια της Ενετοκρατίας και της Τουρκοκρατίας, ενώ κατά το πρώτο μισό του εικοστού αιώνα

χρησιμοποιήθηκε για να φυλακίσει τους πάσχοντες από λέπρα. Αποτέλεσε μια από τις τελευταίες ενεργές αποικίες λεπρών στην Ευρώπη, μέχρι και τους τελευταίους κατοίκους που έφυγαν το 1960.

- Μακρόνησος: χρησιμοποιήθηκε ως τόπος φυλάκισης των κρατουμένων πολέμου, των κομμουνιστών, των πολιτικών κρατουμένων και των αποστατών κατά την διάρκεια του 20^{ου} αιώνα. Η Μακρόνησος είναι γνωστή ως νησίδα των βασανιστηρίων και της ντροπής, θεωρείται ως ένα μνημείο της εποχής του Ελληνικού Εμφύλιου Πολέμου. Ενώ τα στενά μεταξύ της Μακρονήσου και της Κέας είναι η περιοχή όπου ναυάγησε το 1916 το HMHS Britannic, αδελφού πλοίου του Τιτανικού.
- Καλάβρυτα: είναι μια πόλη γεμάτη ιστορία σε κάθε της γωνιά. Τόσο το 1821 όσο και το 1943, αποτελούν ορόσημα για τα Καλάβρυτα. Το 1821 εναντίον των Οθωμανών και το 1943 εναντίον Ναζί του Χίτλερ. Και οι δύο περίοδοι σχετίζονται με μεγάλη αιματοχυσία, αλλά η πιο πρόσφατη ξεχωρίζει για την θυσία του λαού των Καλαβρύτων για τον αγώνα προς την ελευθερία.
- Χίος: η οποία πέρα από την μαστίχα είναι γνωστή για την Σφαγή της Χίου το 1822, η οποία παραμένει από τις πιο αιματηρές και από τα πιο ένδοξα γεγονότα στην ιστορία της σύγχρονης Ελλάδας.
- Κοκκάλια: πρόκειται για το ιερό πεδίο της μάχης του Κοκκάλια, που έγινε μεταξύ των Αιτωλών και των Γαλατών το 279 π.Χ.. Ονομάζεται Κοκκάλια από την ελληνική λέξη κόκκαλα που σημαίνει οστά. Ονομάστηκε έτσι επειδή μέχρι πριν λίγες δεκαετίες οι αγρότες της περιοχής έβρισκαν αμέτρητα ανθρώπινα οστά τα οποία προέκυψαν από την εν λόγω αιματοχυσία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΣΠΙΝΑΛΟΓΚΑ

3.1 Σπιναλόγκα

Η Σπιναλόγκα είναι ένα μικρό νησί (Εικόνα 2), το οποίο βρίσκεται στα βόρεια του κόλπου της Ελούντας στην Επαρχία Μεραμπέλλου του νομού Λασιθίου στην Κρήτη. Το αρχαίο του όνομα ήταν Καλυδών, αλλά μετά την κατάληψη του από τους Ενετούς ονομάστηκε στα λατινικά "spina lunga", που σημαίνει «μακρύ αγκάθι». Από αυτή την ονομασία και με παράφραση, το νησάκι πήρε την σημερινή του ονομασία. Οχυρώθηκε άριστα από τους Ενετούς, τόσο από κατασκευαστικής και αρχιτεκτονικής άποψης, όσο και από αισθητικής του όλου τοπίου που ακόμη και σήμερα καταφέρνει και διατηρεί την ομορφιά του.

Εικόνα 2: Σπιναλόγκα

Πηγή: touristorama.com, 2016

Ο Ενετός χαρτογράφος Βιντσέντσο Κορονέλλι, υποστηρίζει πως η Σπιναλόγκα δεν ήταν πάντα νησί, αλλά ήταν φυσικά ενωμένη με την γειτονική χερσόνησο Κολοκύθα. Αναφέρει πως το 1526, οι Ενετοί κατέστρεψαν μέρος της χερσονήσου και δημιούργησαν το νησί. Λόγω της τοποθεσίας του, το νησί ήταν ήδη οχυρωμένο από την αρχαιότητα, με σκοπό να μπορεί να προστατευθεί η είσοδος στο λιμάνι της αρχαίας πόλης Όλους. Η ονομασία της πόλης αυτής συνδέεται με τη δεύτερη εκδοχή της προέλευσης της ονομασίας "Σπιναλόγκα", σύμφωνα με την οποία προέκυψε γύρω στον 13ο αιώνα από τους Ενετούς κατακτητές, οι οποίοι δεν είχαν εξοικείωση με την ελληνική γλώσσα οπότε και παράφρασαν το τοπωνύμιο «στην Ολούντα» σε Σπιναλόντε αρχικά (13ος αιώνας) και αργότερα σε Σπιναλόγκα. Γεγονός που δεν ήταν τυχαίο βέβαια, γιατί το Σπιναλόγκα τους ήταν ήδη γνωστό από μία νησίδα στη Βενετία, τη σημερινή Τζιουντέκα (Εβραϊκή).

Η Όλους, και γενικότερα η ευρύτερη περιοχή, ερημώθηκαν τον 7ο αιώνα λόγω των αραβικών επιδρομών στη Μεσόγειο. Η Όλους παρέμεινε εγκαταλελειμμένη μέχρι τα μέσα του 15ου αιώνα, όταν οι Ενετοί εκμεταλλεύτηκαν την περιοχή για την συγκέντρωση αλατιού από τα αλμυρά νερά του κόλπου. Συνεπώς, η περιοχή απέκτησε σημαντική αξία ως εμπορικό κέντρο και συστηματικά κατοικήθηκε ξανά. Αυτό το γεγονός, καθώς και η άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1453, οδήγησαν τους Ενετούς στην οχύρωση του νησιού.

Άρχισε να οχυρώνεται το 1574 όταν οι Τούρκοι είχαν καταλάβει την Κύπρο και οι Ενετοί καταλάβαιναν ότι σε λίγο θα ερχόταν και η σειρά της Κρήτης. Με την οχύρωση του νησιού λοιπόν, οι Ενετοί ήθελαν αφενός να διαφυλάξουν στον κόλπο της Ελούντας τα πλοία τους από τους πειρατές και από τον τουρκικό στόλο και αφετέρου να εξασφαλίσουν τις αλυκές της Ελούντας, απ' όπου θα έπαιρναν το αλάτι για την Μεσευρώπη αφού είχαν στερηθεί των παρομοίων της Κύπρου.

Μετά την κατάληψη της Κρήτης το 1649 από τους Τούρκους, η Σπιναλόγκα έμεινε ακόμη στα χέρια των Ενετών άλλα 65 χρόνια μέχρι το 1715 όταν και επέστρεψε στους Οθωμανούς. Αυτό οφείλεται στην άρτια οχύρωση της. Όλο αυτό το διάστημα των 65 χρόνων εκεί έβρισκαν καταφύγιο οι "Χαϊνηδες" οι επαναστάτες Κρητικοί, οι οποίοι δεν άντεχαν πλέον τους σκοτωμούς, τις δολοφονίες, τους απαγχονισμούς, τις λεηλασίες, τους εξανδραποδισμούς, που από την πρώτη κιόλας μέρα εφάρμοσαν οι Τούρκοι κατακτητές στο νησί, ανέβηκαν στο βουνό και άρχισε αμέσως το αντάρτικο, με τις συνεχείς επαναστάσεις μέχρι το 1898 όπου έφυγε και ο τελευταίος Τούρκος από την Κρήτη (Wikipedia, 2015).

Το 1903, η Κρητική Πολιτεία μάζεψε όλους τους λεπρούς που ζητιάνευαν εξαθλιωμένοι, ζώντας σε οικισμούς έξω από τις μεγάλες πόλεις της Κρήτης τα Μεσκίνια, καθώς θεωρούνταν εστία μόλυνσεως, και τους συγκέντρωσε στη Σπιναλόγκα. Έτσι, το νησί μετατράπηκε σε λεπροκομείο για τους Κρήτες ασθενείς της νόσου του Χάνσεν, γνωστής ως λέπρας. Αρχικά, έφερναν λεπρούς μόνο από την Κρήτη, ενώ αργότερα από όλη την Ελλάδα.

Εικόνα 3: Σπιναλόγκα 1927

Πηγή: The Clown, 2015

Μια ιστορία γεμάτη πόνο, κραυγές και θάνατο θα κυρίευε το νησί για μισό αιώνα. Αρχικά η ζωή των λεπρών ήταν άθλια. Η Σπιναλόγκα ήταν μια απέραντη τρώγλη, ένα νεκροταφείο υπό προθεσμία, χωρίς την παραμικρή οργάνωση, χωρίς φαρμακευτική αγωγή για τους αρρώστους, χωρίς ελπίδα (CretanBeaches, 2015).

Σταδιακά, η Σπιναλόγκα χαρακτηρίστηκε ως το Διεθνές Λεπροκομείο της Ευρώπης. Ο πληθυσμός της έφτασε μέχρι και τους χιλίους κατοίκους. Οι περισσότεροι λεπροί οδηγούνταν στην Σπιναλόγκα δια της βίας (ενίοτε και με χειροπέδες), καθώς γνώριζαν ότι

εκεί κατά πάσα πιθανότητα θα περνούσαν το υπόλοιπο της ζωής τους, χωρίς να υπάρχει καμία ελπίδα για επιστροφή τους. Είναι χαρακτηριστικό μάλιστα, ότι στην είσοδο του λεπροκομείου, είχε τοποθετηθεί μια επιγραφή που καλούσε και προειδοποιούσε τους νεοεισαχθέντες με το εξής μήνυμα: «Ο εισερχόμενος να αποθέσει κάθε ελπίδα» (Cretansense, 2015).

Εικόνα 4: Άνθρωπος με Λέπρα

Πηγή: Ρέθεμνος, 2010

Αργότερα, το Λεπροκομείο αναβαθμίστηκε. Διέθετε διευθυντή ιατρό, νοσηλευτικό προσωπικό, επιστάτη, καθαριστές, οικονομική υπηρεσία και ιερέα. Οι άρρωστοι κατοικούσαν στα κτίρια του τουρκικού οικισμού, αλλά και σε σύγχρονα κτίρια που κατασκευάστηκαν κατά τη δεκαετία του '30. Μεγάλα τμήματα του βενετικού τείχους καταστράφηκαν το 1939, προκειμένου να ανοιχθεί ο περιμετρικός δρόμος, που υπάρχει σήμερα στη νησίδα. Με αφορμή την ίδρυση του λεπροκομείου, οι κάτοικοι της απέναντι παραλίας στην Πλάκα, έχτισαν τον σημερινό ομώνυμο οικισμό, για να εξυπηρετούν τους λεπρούς που έμεναν απέναντι στο νησί.

Κατά την περίοδο της Ιταλό-γερμανικής κατοχής, οι κατακτητές δεν τολμούσαν να αφήσουν ελεύθερους τους λεπρούς, ενώ ήταν αναγκασμένοι να τους τροφοδοτούν οι ίδιοι, δεδομένου ότι το απέναντι χωριό Πλάκα, το είχαν εκκενώσει και είχαν διώξει τους κατοίκους

σε άλλα χωριά. Επίσης, όλη την παραθαλάσσια περιοχή της Ελούντας την είχαν οχυρώσει με πυροβολεία, πολυβολεία, υπόγειες στοές, ναρκοπέδια, γιατί φοβόντουσαν πιθανή απόβαση των Άγγλων σ' εκείνο το μέρος. Ποτέ δεν μπήκε στο νησάκι Ιταλός ή Γερμανός και αυτό βοήθησε να λειτουργήσουν παράνομα ραδιόφωνα, ενώ ο γιατρός Διευθυντής Γραμματικάκης αντέγραφε τις ειδήσεις του Λονδίνου και του Καΐρου και τις μοίραζε ως δελτία ειδήσεων στους κατοίκους.

Τελικά το 1957, με την ανακάλυψη των αντιβιοτικών και την ίαση των λεπρών, το λεπροκομείο έκλεισε και το νησί ερημώθηκε. Μόνο ένας ιερέας έμεινε στο νησί ως το 1962, για να μνημονεύει τους λεπρούς μέχρι 5 χρόνια μετά τον θάνατο τους.

Μετά το 1957, για αρκετές δεκαετίες, η νήσος παραμένει αναξιοποίητη. Εξαιτίας όμως του αυξανόμενου ενδιαφέροντος πολυάριθμων τουριστών, άρχισε τη δεκαετία του '70 να γίνεται συστηματική αναστήλωση και επισκευή των παλαιών κτισμάτων, των οχυρωματικών ενετικών τειχών, των παλαιών οικιών, των δρόμων, ενώ γκρεμίστηκαν και τα κτίρια του λεπροκομείου. Οι εργασίες συνεχίζονται ακατάπαυστα από τότε, βελτιώνοντας συνέχεια την κατάσταση των κτιρίων. Σήμερα το φρούριο και η καστροπολιτεία της Σπιναλόγκας διατηρούνται, στο μεγαλύτερο μέρος τους, σε καλή κατάσταση και το νησί θεωρείται από τα σημαντικότερα θαλάσσια οχυρά της Μεσογείου.

Πάνω από 300.000 επισκέπτες επισκέπτονται κάθε χρόνο το πανέμορφο αυτό νησάκι με τα караβάκια που ξεκινούν από τον Άγιο Νικόλαο, την Ελούντα και την Πλάκα, που απέχει μόλις 800 μέτρα από το νησί. Ο αριθμός αυτός φέρνει το νησί στους πέντε πρώτους βυζαντινούς - μεταβυζαντινούς αρχαιολογικούς χώρους της Ελλάδας. Τα τελευταία χρόνια γίνεται προσπάθεια από τους τοπικούς φορείς, να ενταχθεί η Σπιναλόγκα στα μνημεία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς της UNESCO.

Το 2005, η Συγγραφέας Βικτόρια Χίσλοπ έγραψε ένα συγκλονιστικό μυθιστόρημα για την Σπιναλόγκα, με τίτλο «Το Νησί», το οποίο και απέσπασε το βρετανικό βραβείο του Καλύτερου Πρωτοεμφανιζόμενου Συγγραφέα το 2007. Χάρη σε αυτό το βιβλίο, έκαναν την Σπιναλόγκα και την ιστορία της πασίγνωστη σε όλο τον κόσμο (CretanBeaches, 2015).

Η Σπιναλόγκα δέχεται 1200 - 1500 επισκέπτες καθημερινά και είναι ο δεύτερος πιο επισκέψιμος αρχαιολογικός χώρος στην Κρήτη μετά την Κνωσό. Η καίρια θέση της βραχονησίδας Σπιναλόγκα για τον έλεγχο και την προστασία του λιμανιού της Ελούντας δεν

θα μπορούσε παρά να σημαδέψει τη Σπιναλόγκα με μία πολυτάραχη ιστορία γεμάτη σκληρές μάχες και πολύ ανθρώπινο πόνο (ExploreCrete, 2016).

Θα πρέπει να αναφερθεί ότι το νησί της Σπιναλόγκας απέκτησε ιδιαίτερη δημοσιότητα μετά την συγγραφή του βιβλίου της Victoria Hislop με τίτλο «Το Νησί», το οποίο στην συνέχεια μεταφέρθηκε στην τηλεόραση ως τηλεοπτική σειρά. Το γεγονός αυτό έκανε την Σπιναλόγκα το δεύτερο πιο δημοφιλές τουριστικό αξιοθέατο στην Κρήτη, μετά την Κνωσό η οποία καταλαμβάνει την πρώτη θέση (Evers, 2016). Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται σε αριθμούς η επιρροή που είχε η τηλεοπτική σειρά και το βιβλίο στους επισκέπτες της Σπιναλόγκας.

Πίνακας 2: Αριθμός Επισκεπτών στην Σπιναλόγκα (2001-2011)

Έτος	Συνολικός Αριθμός Εισιτηρίων	Αλλαγή σε ποσοστό %
2001	291.020	-
2002	259.897	-10,69%
2003	234.266	-9,86%
2004	218.843	-6,58%
2005	233.242	6,58%
2006	253.447	8,66%
2007	233.697	-7,79%
2008	245.157	4,90%
2009	224.260	-8,52%
2010	249.621	11,31%
2011	358.645	43,68%

Πηγή: Trihas, Zouganeli and Antonaki, 2012

Βάσει των στοιχείων του παραπάνω πίνακα, από το 2005 που εκδόθηκε το βιβλίο μέχρι το 2010 δεν υπήρξε κάποια σημαντική αλλαγή όσον αφορά τον αριθμό των επισκεπτών. Όμως το 2011, έτος κατά το οποίο μεταδόθηκε η τηλεοπτική σειρά, υπήρξε αύξηση κατά 40% του αριθμού των επισκεπτών στην Σπιναλόγκα. Αυτό δείχνει την δύναμη που έχει η εικόνα σε σύγκριση με την δύναμη του κειμένου. Να σημειωθεί ότι η σειρά μεταδόθηκε στην Ελλάδα, έτσι ενισχύθηκε η προώθηση του εγχώριου τουρισμού, επομένως η αύξηση των επισκεπτών πάνω από 100.000 ήταν αναμενόμενη (Trihas, Zouganeli and Antonaki, 2012).

Σύμφωνα με τους Triha, Zouganeli και Antonaki (2012), το «Νησί» χωρίς να κάνει αναφορά στο πλούσιο και πολυεπίπεδο παρελθόν της Σπιναλόγκας, επικεντρώθηκε στο σκοτεινό και θλιβερό κομμάτι της ιστορίας της και το μετέτρεψε σε μια ιστορία αγάπης. Την επιρροή που είχε αυτό το γεγονός στον αριθμό επισκεπτών του νησιού δεν θα μπορούσε να την ανταγωνιστεί κανένας ξεναγός και κανένας ταξιδιωτικός οδηγός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1 Μεθοδολογία Έρευνας

Στην παρούσα έρευνα ως τεχνική χρησιμοποιείται η ανάλυση περιεχομένου. Πρόκειται ίσως για την πιο γρήγορα αναπτυσσόμενη τεχνική στην ποιοτική έρευνα. Η ποιοτική ανάλυση περιεχομένου έχει οριστεί, ως «μια ερευνητική μέθοδος για την υποκειμενική ερμηνεία του περιεχομένου των στοιχείων κειμένων, μέσω της συστηματικής διαδικασίας ταξινόμησης και αναγνώρισης παρόμοιων θεμάτων ή μοτίβων λόγου».

Κατά τον Berelson (1952), η ανάλυση περιεχομένου είναι «μια τεχνική έρευνας που εφαρμόζεται για να επιτευχθεί η αντικειμενική, συστηματική και ποσοτική περιγραφή του εμφανούς περιεχομένου των επικοινωνιών με τελικό στόχο την ερμηνεία τους».

Σύμφωνα με τον Κουμπαρέλη (2016), ως μονάδες ανάλυσης περιεχομένου, ορίζονται τα στοιχεία του περιεχομένου που αντιπροσωπεύουν οι συχνότητες εμφάνισης των κάτωθι αναφερόμενων μονάδων, καθώς και ο μεταξύ τους λογικός συσχετισμός:

1. Λέξεις και όροι: η μικρότερη μονάδα ανάλυσης που δημιουργείται από μια λίστα συχνοτήτων εμφάνισης λέξεων, συμβόλων ή όρων ή κατηγοριών λέξεων.
2. Προτάσεις – Ισχυρισμοί: ολόκληρες προτάσεις, συνήθως συνοπτικά διατυπωμένες στις οποίες περιλαμβάνονται συγκεκριμένες διατυπώσεις. Αυτές αποτελούν μεγαλύτερες μονάδες ανάλυσης, ιδιαίτερα χρήσιμες στην μελέτη της επίδρασης του περιεχομένου στην κοινή γνώμη, παρά τα όποια προβλήματα αξιοπιστίας που ενσκήπτουν.
3. Χαρακτήρας-ες: η χρήση ενός δήθεν χαρακτήρα- τύπου ανθρώπου, ενδεχομένως και κοινού- που απεικονίζει το στοχευόμενο κοινό του περιεχομένου.
 - i. Στοιχεία: «φυσικές» μονάδες που χρησιμοποιούνται από τους παραγωγούς του συμβολικού υλικού. Αυτές μπορεί να είναι ένα βιβλίο, ένα άρθρο, ένα γράμμα, δημοσιεύσεις κ.α.
4. Μετρήσεις του Χρόνου και του Χώρου: σε συνδυασμό με τη χρησιμοποίηση του «στοιχείου» μπορεί να χρησιμοποιηθεί, ως μονάδα μελέτης μια ή περισσότερες

φυσικές υποδιαίρεσεις, όπως οι στήλες, η σελίδα, οι γραμμές, το σύνολο των λέξεων, η παράγραφος κ.α.

Στην ανάλυση περιεχομένου του Berelson αναζητούνται επαναλαμβανόμενα μοτίβα λόγου (και παραλλαγές) και μέσω αυτών αποκαλύπτονται τα νοούμενα. Στην συγκεκριμένη έρευνα η ανάλυση περιεχομένου εφαρμόζεται σε κριτικές των χρηστών της ιστοσελίδας του TripAdvisor. Οι κριτικές αφορούν το νησί της Σπιναλόγκας. Η ανάλυση περιεχομένου εφαρμόζεται με σκοπό να απαντηθούν τα εξής ερευνητικά ερωτήματα:

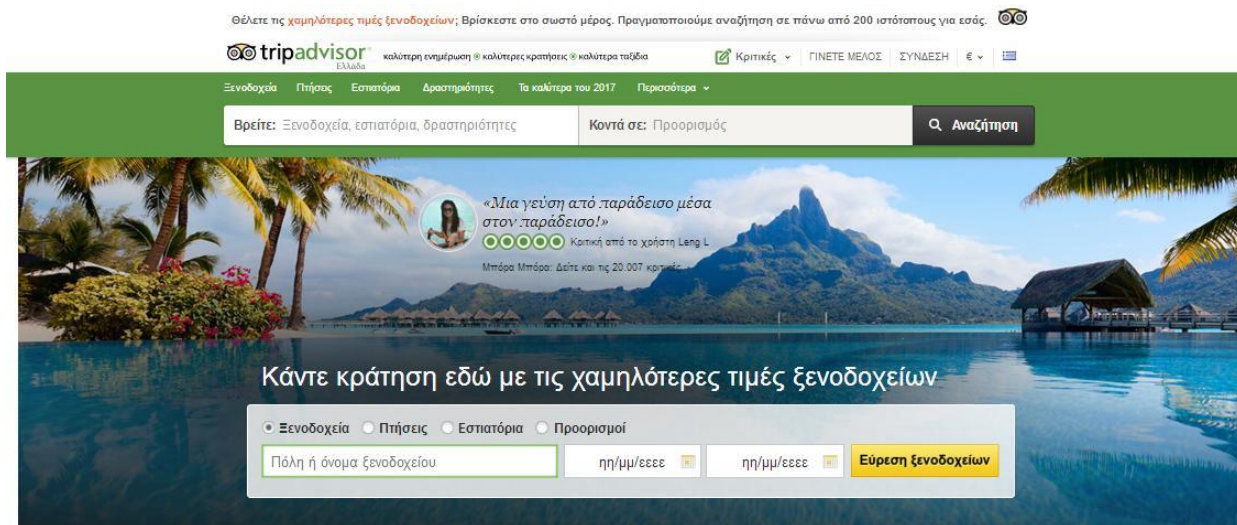
- Αποτελεί η Σπιναλόγκα για τους επισκέπτες ένα μνημείο «Σκοτεινού Τουρισμού»;
- Οι επισκέπτες συσχετίζουν την Σπιναλόγκα με τον «Σκοτεινό Τουρισμό» ή θεωρούν πως είναι ένα «κοινό» τουριστικό αξιοθέατο;
- Ποιος είναι ο κύριος λόγος επίσκεψης; (Ιστορικό Μνημείο- Μνημείο «Σκοτεινού Τουρισμού, Τουριστικό Αξιοθέατο, Επίσκεψη λόγω της σειράς ή του βιβλίου «Το Νησί»)

Η στατιστική ανάλυση των δεδομένων που προέκυψαν από την έρευνα έγινε με την χρήση του προγράμματος Microsoft Office Excel. Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 65 κριτικές χρηστών του Tripadvisor (Ελλήνων και Ξένων), οι οποίες είναι το σύνολο των διαθέσιμων κριτικών για την χρονική περίοδο 2016-2017.

4.2 Παρουσίαση του TripAdvisor

Το TripAdvisor είναι ο μεγαλύτερος ταξιδιωτικός ιστότοπος στον κόσμο, δίνοντας στους ταξιδιώτες τη δυνατότητα να εξερευνήσουν νέες, συναρπαστικές δυνατότητες για κάθε τους ταξίδι. Το TripAdvisor προσφέρει συμβουλές από εκατομμύρια ταξιδιώτες και μια μεγάλη ποικιλία από επιλογές και δυνατότητες προγραμματισμού ταξιδιών, με ενσωματωμένους συνδέσμους για εργαλεία κρατήσεων που αναζητούν τις καλύτερες τιμές ξενοδοχείων σε εκατοντάδες ιστότοπους. Οι ιστότοποι της επωνυμίας TripAdvisor συνθέτουν τη μεγαλύτερη ταξιδιωτική κοινότητα στον κόσμο, με 390 εκατομμύρια μοναδικούς επισκέπτες μηνιαίως κατά μέσο όρο και 435 εκατομμύρια κριτικές και γνώμες για 6,8 εκατομμύρια καταλύματα, εστιατόρια και αξιοθέατα. Οι ιστότοποι λειτουργούν σε 49 αγορές παγκοσμίως.

Εικόνα 5: Tripadvisor

Οι κριτικές του TripAdvisor στις οποίες εφαρμόζεται η ανάλυση περιεχομένου, είναι προσωπικές εμπειρίες των ταξιδιωτών οι οποίες στη συγκεκριμένη έρευνα αφορούν την Σπιναλόγκα (ανήκει στην κατηγορία Αξιοθέατα για το Tripadvisor). Το Tripadvisor εφαρμόζει συγκεκριμένους όρους και προϋποθέσεις για την υποβολή μιας κριτικής, καθώς επίσης οι υποβληθείσες κριτικές ελέγχονται όσον αφορά την καταλληλότητα τους (π.χ. να μην υπάρχουν υβριστικά σχόλια) από μια ομάδα διαχείρισης της ηλεκτρονική κοινότητας. Συγκεκριμένα όσον αφορά τις κριτικές, στο κέντρο βοήθειας του TripAdvisor αναφέρεται το εξής:

«Το TripAdvisor διατηρεί το δικαίωμα να αποσύρει μια κριτική ή μια απάντηση από τη διεύθυνση ανά πάσα στιγμή, για οποιονδήποτε λόγο. Οι κριτικές που δημοσιεύονται στο TripAdvisor είναι προσωπικές και άκρως υποκειμενικές γνώμες. Οι γνώμες που εκφράζονται στις κριτικές είναι των μελών του TripAdvisor και όχι της TripAdvisor LLC. Δεν προσυπογράφουμε καμία από τις γνώμες που εκφράζονται από σχολιαστές ή στις απαντήσεις από τη διεύθυνση. Δεν σχετιζόμαστε με καμία επιχείρηση που είναι καταχωρισμένη ή που έχει δεχτεί κριτική σε αυτόν τον ιστότοπο. Σύμφωνα με την πολιτική ιδιωτικού απορρήτου μας, το TripAdvisor δεν αποκαλύπτει τα προσωπικά στοιχεία επικοινωνίας κανενός μέλους του».

Στις εικόνες που ακολουθούν παρουσιάζεται η φόρμα για την υποβολή μιας κριτικής στον ιστότοπο του TripAdvisor.

Εικόνα 6: Φόρμα Υποβολής Κριτικής στο Tripadvisor

Σπιναλόγκα Καλυδωνία
Κόλπος Ελούντας, Ελούντα, Κρήτη 720 53, Ελλάδα

Οι εμπειρίες σας βοηθούν πραγματικά τους άλλους ταξιδιώτες. Ευχαριστούμε!

Η συνολική βαθμολογία σας για αυτό το αξιοθέατο Το πρόχειρο αποθηκεύτηκε στις 15:32.

Επιλέξτε μια βαθμολογία

Τίτλος της κριτικής σας

Περιγράψτε συνοπτικά την επίσκεψή σας ή αναδείξτε μία ενδιαφέρουσα λεπτομέρεια

Η κριτική σας Συμβουλές για να γράψετε μια καλή κριτική

Μοιραστείτε την εμπειρία σας με τον κόσμο. Περιγράψτε τον χώρο και τη δραστηριότητα και ό,τι άλλο θα θέλατε να πείτε στους επόμενους ταξιδιώτες.

(τουλάχιστον 100 χαρακτήρες)

Τι είδους επίσκεψη ήταν;

Πότε το επισκεφτήκατε;

Επιλέξτε ένα ▼

Μπορείτε να αναφέρετε περισσότερες πληροφορίες;

(προαιρετικό)

Προτεινόμενη διάρκεια επίσκεψης

<1 ώρα 1-2 ώρες 2-3 ώρες Περισσότερες από 3 ώρες [Απαλοιφή](#)

Απαιτεί αυτή η δραστηριότητα
έγκαιρο σχεδιασμό και κράτηση
εισιτηρίων;

Ναι

Όχι

Δεν είναι σίγουρο

Είναι προσβάσιμη αυτή η
δραστηριότητα χωρίς έγκαιρο
προγραμματισμό ή κράτηση;

Ναι

Όχι

Δεν είναι σίγουρο

Αυτό το αξιοθέατο είναι δημοφιλές
μεταξύ των **τουριστών**;

Ναι

Όχι

Δεν είναι σίγουρο

Αυτό το αξιοθέατο δίνει στους
επισκέπτες μια γεύση από την
τοπική κουλτούρα;

Ναι

Όχι

Δεν είναι σίγουρο

Πρόκειται για ένα αξιοθέατο που
δεν πρέπει να χάσει κανείς;

Ναι

Όχι

Δεν είναι σίγουρο

Αυτό το αξιοθέατο είναι κατάλληλο
για **όλες τις ηλικίες**;

Ναι

Όχι

Δεν είναι σίγουρο

Έχετε φωτογραφίες που θέλετε να μοιραστείτε; (προαιρετικό)

[Ανεβάστε φωτογραφία](#)

Υποβολή κριτικής

- Βεβαιώνω ότι αυτή η κριτική βασίζεται στην προσωπική μου εμπειρία, ότι είναι η ειλικρινής άποψή μου για αυτήν την επιχείρηση και ότι δεν έχω καμία προσωπική ή επαγγελματική σχέση με τη συγκεκριμένη επιχείρηση ούτε μου έχει προσφερθεί κάποιο κίνητρο ή αμοιβή για να γράψω αυτήν την κριτική. Κατανοώ ότι το TripAdvisor εφαρμόζει πολιτική μηδενικής ανοχής όσον αφορά τις πλαστές κριτικές. [Μάθετε περισσότερα](#)

[Υποβολή κριτικής](#)

[Προεπισκόπηση της κριτικής σας](#)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Από τις κριτικές των επισκεπτών προκύπτει και η αντίστοιχη βαθμολογία. Συγκεκριμένα ο επισκέπτης έχει την δυνατότητα να αξιολογήσει ένα μέρος ή ένα κατάλυμα ως: Εξαιρετικό, Πολύ Καλό, Μέτριο, Ανεπαρκές ή Πολύ Κακό. Όπως φαίνεται και στην επόμενη εικόνα η Σπιναλόγκα έχει χαρακτηριστεί ως «Πολύ Καλό». Το σύνολο των κριτικών του νησιού είναι 5.527 (μέχρι τον Φεβρουάριο του 2017). Αποτελεί την νούμερο 1 δραστηριότητα για την περιοχή της Ελούντας .

Εικόνα 7: Σπιναλόγκα Tripadvisor

“Πηγαίνετε εκεί νωρίς!”

Κριτική για: [Σπιναλόγκα Καλυδωνία](#)

Σπιναλόγκα Καλυδωνία
Κόλπος Ελούντας, Ελούντα, Κρήτη 720 53, Ελλάδα
+30 281 028 8394 Ιστότοπος E-mail
 Βελτίωση αυτής της καταχώρισης

No 1 από 27 δραστηριότητες για: Ελούντα
 5.527 κριτικές
 Πιστοποιητικό διάκρισης
 Βραβείο Travellers' Choice™
2016!
Μνημεία

Τύπος: Ιστορικές Τοποθεσίες, Νησιά, Φύση και Πάρκα, Μνημεία και Αξιοθέατα
Περισσότερες λεπτομέρειες για το αξιοθέατο

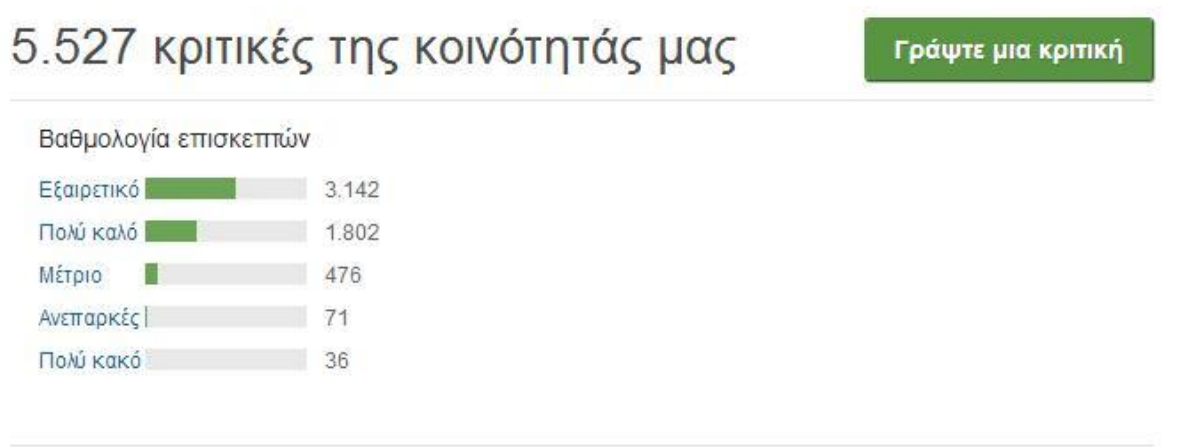
4.093 φωτογραφίες

Εικόνα 8. Tripadvisor Πιστοποιητικό Διάκρισης

Η Σπιναλόγκα έχει λάβει πιστοποιητικό Διάκρισης από το Tripadvisor, δεδομένου ότι σταθερά κερδίζει εξαιρετικές κριτικές από τους ταξιδιώτες. Επίσης έχει λάβει βραβείο Traveler’s Choice 2016. Από τις 5.527 κριτικές που έχει λάβει η Σπιναλόγκα μέχρι και τον Φεβρουάριο του 2017, οι 3.142 την χαρακτηρίζουν ως «Εξαιρετικό» αξιοθέατο, οι 1.802 ως «Πολύ Καλό», οι 476 ως «Μέτριο», οι 71 ως «Ανεπαρκές», και οι 36 ως «Πολύ κακό».

Εικόνα 9: Κριτικές Tripadvisor για την Σπιναλόγκα

Όπως έχει προαναφερθεί, η ανάλυση περιεχομένου εφαρμόστηκε στις κριτικές των χρηστών του Tripadvisor για την Σπιναλόγκα. Συγκεκριμένα στις 65 κριτικές που αποτελούν το δείγμα της έρευνας αν υπάρχουν οι λέξεις- όροι που χαρακτηρίζουν το μέρος ως μνημείο σκοτεινού τουρισμού. Δεδομένου ότι ο όρος «Σκοτεινός Τουρισμός» δεν είναι ευρέως διαδεδομένος, υπάρχουν λέξεις και προτάσεις οι οποίες παραπέμπουν σε αυτή την έννοια, όπως είναι θλίψη, πόνος, στεναχώρια, αρρώστια κτλ. Αυτές οι λέξεις και οι αντίστοιχες προτάσεις αναζητήθηκαν στις κριτικές έτσι ώστε να γίνει σύνδεση με τον «Σκοτεινό Τουρισμό».

Συγκεκριμένα για κάθε κριτική εξετάζονταν η βαθμολογία, το εάν υπάρχουν λέξεις ή προτάσεις που να παραπέμπουν στον «Σκοτεινό Τουρισμό» και ποια ήταν τα κίνητρα που οδήγησαν τους επισκέπτες στην Σπιναλόγκα.

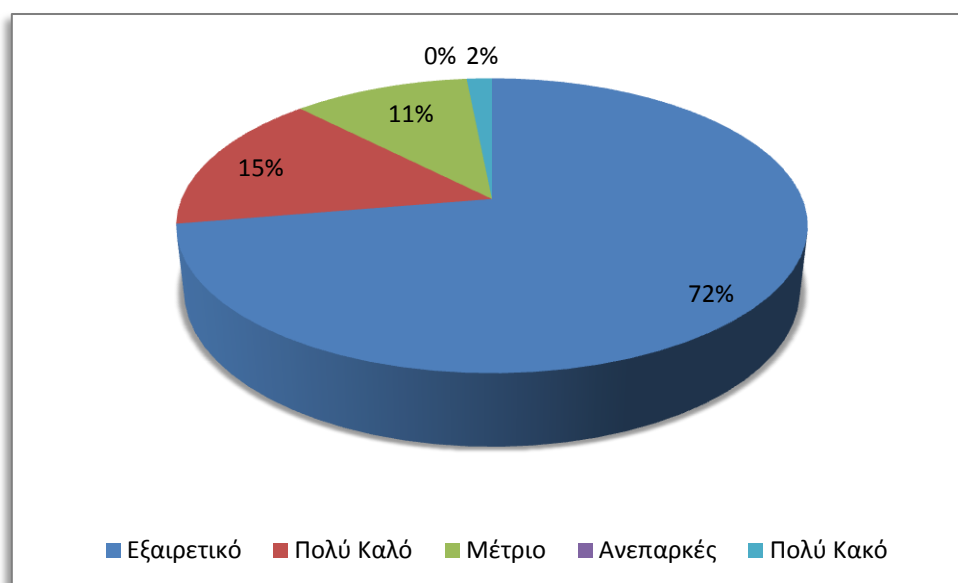
Στον επόμενο πίνακα απεικονίζεται η βαθμολογία που προέκυψε από το δείγμα των 65 κριτικών.

Πίνακας 3: Βαθμολογία Δείγματος

Εξαιρετικό	47
Πολύ Καλό	10
Μέτριο	7
Ανεπαρκές	0
Πολύ Κακό	1
Σύνολο	65

Το 47 (που αντιστοιχεί σε ποσοστό 72%) από τους επισκέπτες δήλωσαν ότι πρόκειται για ένα «Εξαιρετικό» (15%) αξιοθέατο, οι 10 (11%) για ένα «Πολύ Καλό», ενώ ένας δήλωσε ότι πρόκειται για «Πολύ Κακό» (2%) αξιοθέατο. Να σημειωθεί κριτική αναφερόταν στο κόστος μεταφοράς και στο κόστος εισιτηρίου.

Γράφημα 1: Βαθμολογία Δείγματος

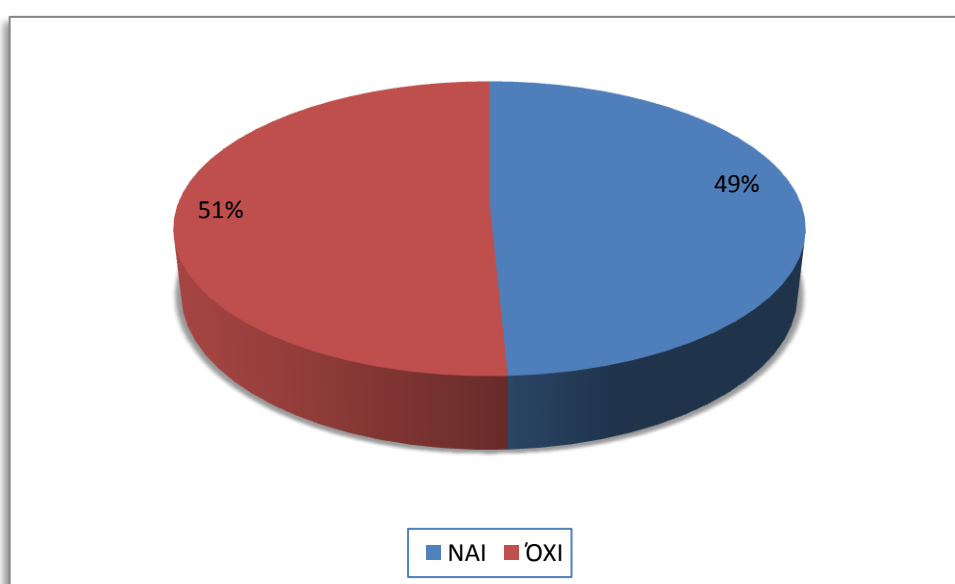
Ο επόμενος πίνακας παρουσιάζει τα δεδομένα που προέκυψαν από την ανάλυση περιεχομένου για το αν το μέρος αποτελεί για τους επισκέπτες μνημείο «Σκοτεινού Τουρισμού».

Πίνακας 4: Μνημείο Σκοτεινού Τουρισμού

ΝΑΙ	32
ΟΧΙ	33

Όπως προκύπτει από τον πίνακα και από το γράφημα είναι αμελητέα η διαφορά μεταξύ των κριτικών στις οποίες υπάρχουν λέξεις και προτάσεις που παραπέμπουν στον «Σκοτεινό Τουρισμό» και σε αυτές που δεν υπάρχουν. Συγκεκριμένα το 51% (που αντιστοιχεί σε 33 κριτικές) δεν αναφέρει προτάσεις οι λέξεις που παραπέμπουν στον «Σκοτεινό Τουρισμό», απλά αναφέρονται λέξεις και προτάσεις που παραπέμπουν σ' ένα «κοινό» τουριστικό αξιοθέατο. Ενώ το 49% (που αντιστοιχεί σε 32 κριτικές) συνδέει την Σπιναλόγκα με τον «Σκοτεινό Τουρισμό», δεδομένου ότι οι κριτικές αναφέρονται στην θλίψη, στον πόνο και σε όλα αυτά τα συναισθήματα που βίωσαν οι επισκέπτες έχοντας κατά νου την ιστορία του νησιού.

Γράφημα 2: Μνημείο Σκοτεινού Τουρισμού

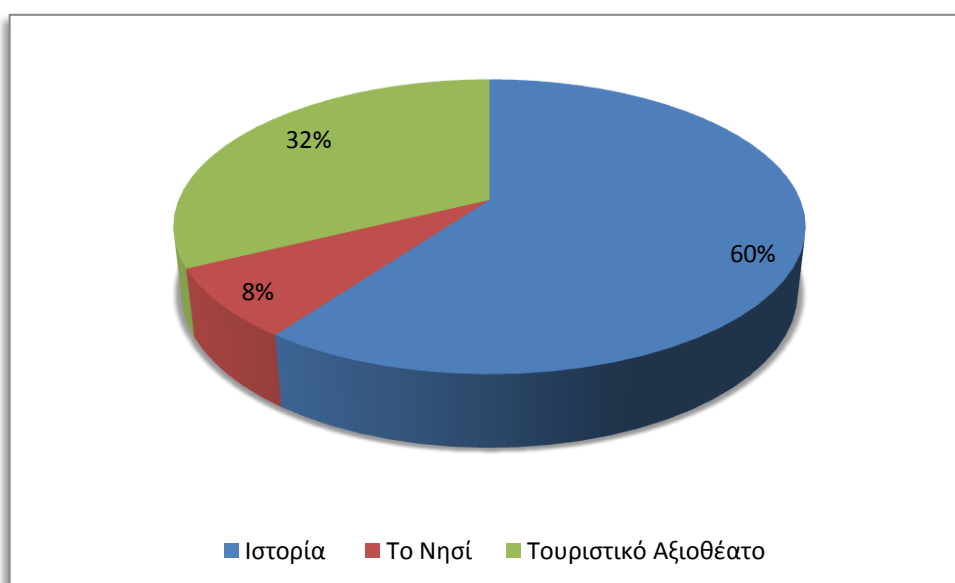
Ο επόμενος πίνακας αναφέρεται στο κίνητρο που ώθησε τους επισκέπτες να πάνε στην Σπιναλόγκα. Να σημειωθεί ότι σε κάποιες κριτικές αναφερόταν παραπάνω του ενός, δηλαδή ανέφεραν ως έναυσμα για την επίσκεψη τους την ιστορία του νησιού αλλά και την τηλεοπτική σειρά «Το Νησί». Σε αυτές τις περιπτώσεις έχουν καταμετρηθεί και τα δύο.

Πίνακας 5: Έναυσμα για την Επίσκεψη στην Σπιναλόγκα

Ιστορία	39
"Το Νησί"	4
Τουριστικό Αξιοθέατο	21

Η πλειοψηφία που αντιστοιχεί σε ποσοστό 60%, αναφέρει ως κύριο έναυσμα για την επίσκεψη στην Σπιναλόγκα την ιστορία του νησιού. Να σημειωθεί ότι σε κριτικές που έναυσμα υπήρξε η ιστορία του νησιού, υπάρχει σύνδεση με τον «Σκοτεινό Τουρισμό». Το 32% επισκέφθηκε την Σπιναλόγκα απλά γιατί αποτελεί ένα τουριστικό αξιοθέατο. Και μόνο το 8% αναφέρει ότι έναυσμα για την επίσκεψη στην Σπιναλόγκα, αποτέλεσε η τηλεοπτική σειρά ή το βιβλίο με τίτλο «Το Νησί».

Γράφημα 3: Έναυσμα για την Επίσκεψη στην Σπιναλόγκα

Στη συνέχεια παρατίθενται αποσπάσματα κριτικών τα οποία έμμεσα συνδέουν την Σπιναλόγκα με τον «Σκοτεινό Τουρισμό». Έμμεσα γιατί δεν αναφέρουν ξεκάθαρα ότι η Σπιναλόγκα αποτελεί μνημείο «Σκοτεινού Τουρισμού», αλλά από τις λέξεις και τις προτάσεις που περιέχονται στις συγκεκριμένες κριτικές, υπάρχει σύνδεση με τον «Σκοτεινό Τουρισμό».

«Ένα τόσο μικρό νησί πόση ιστορία και συγκίνηση να χωρέσει... Συγκινητική περιήγηση για μένα η Σπιναλόγκα.» Επίσκεψη: 5/2/2017

*«Πολύ ενδιαφέρον ταξίδι πίσω στον χρόνο. Και μόνο η ιδέα ότι έμπαινες στον χώρο που έμεναν για τόσα χρόνια αυτοί οι άνθρωποι σε έκαναν για στιγμές να έρχεσαι στην θέση τους!»
Επίσκεψη: 27/12/2016*

«Ταξίδι στο παρελθόν με μια ιστορία άκρως συγκινητική». Επίσκεψη: 7/12/2016

«Εκεί που οι Ενετοί έκαναν κάστρο...και οι Τούρκοι έκτιζαν χαμάμ και μπάνια ..εκεί έστελναν όλους τους λεπρούς της Ευρώπης και φυσικά όλης της Ελλάδας....» Επίσκεψη: 23/11/2016

«Πολύ γραφικό το νησάκι, περπατάς ανάμεσα στην ιστορία, βλέπεις τη ζωή και τις συνήθειες των ανθρώπων μέσα από τους χώρους που ζούσαν. Ένα κομμάτι της ιστορίας της Κρήτης. Πολύ όμορφη εμπειρία». Επίσκεψη: 5/11/2016

«Υπέροχα αλλά και μελαγχολικά». Επίσκεψη: 19/10/2016

«Αναλογιζόμενος την ιστορία του νησιού δε μπορεί παρά να σε αγγίζουν οι τοίχοι και οι εικόνες των ανθρώπων που έζησαν εκεί!» Επίσκεψη: 24/9/2016

«Ένα νησί γεμάτο ιστορία με αποκορύφωμα τα τελευταία χρόνια που χαρακτηρίστηκε από τη παρουσία των λεπρών.» Επίσκεψη: 12/9/2016

*«Ένας τόπος μαγικός με μια ενέργεια μοναδική σε μεταφέρει στο παρελθόν. Η θέα προς τη Πλάκα και το Σχίσμα Ελούντας απίστευτη. Περπατώντας στον οικισμό των λεπρών προσπαθείς πόσο δύσκολο θα ήταν να ζουν εγκλεισμένοι μόλις εκατοντάδες μέτρα από την απέναντι ακτή»
Επίσκεψη: 4/9/2016*

«Ένας τόπος, μια ιστορία, ένας πόνος αλλά πολλά δάκρυα. Αξίζει να το επισκεφτεί κανείς γιατί μπορεί να νιώσει περίεργα συναισθήματα.» Επίσκεψη: 27/8/2016

«Για τους ντόπιους που σε μεταφέρουν ακριβά με τα караβάκια τους και την αρχαιολογική υπηρεσία που ανακάλυψε άλλη μια γη εσόδων! Οι διαβασμένοι το επισκέπτονται για την ιστορία του και τον απέραντο πόνο που φιλοξένησε... οι υπόλοιποι λόγω της εύπεπτης προβολής του μέσα από την τηλεόραση! Να το επισκεφθείτε αφού διαβάσετε πρώτα την αληθινή ιστορία του και μάθετε πως οι άνθρωποι εκμεταλλεύτηκαν την αρρώστια, τον πόνο και

τη δυστυχία τόσων ανήμπορων ανθρώπων! Να το επισκεφθείτε με συντριβή ψυχής ως μνημείο πόνου και όχι ως τουριστική ατραξιόν.» Επίσκεψη: 26/8/2016

«Ακόμα και από μακριά, βλέποντας την Σπιναλόγκα, σε πλημμυρίζει μια θλίψη. Πόσο μάλλον όταν μπαίνεις από την πύλη, περπατάς στα μικρά δρομάκια βλέπεις τα παλιά σπίτια, το ιατρείο, τα παρατημένα αντικείμενα της καθημερινότητας... Νομίζω, όμως, ότι η πιο συγκλονιστική στιγμή είναι όταν μπεις να ανάψεις ένα κεράκι στην εκκλησία του νησιού, τον Άγιο Παντελεήμονα. Πόσες προσευχές να έχουν άραγε γίνει σε αυτόν τον χώρο, για λύτρωση από τον ανθρωπίνο Γολγοθά που περνούσαν χιλιάδες εκεί?» Επίσκεψη: 25/8/2016

«Μόνο να αναλογιστεί κανείς τι βίωσαν σε αυτό το χώρο τόσο άνθρωποι στο -όχι και τόσο μακρινό- παρελθόν και να σταθεί λίγο στο νεκροταφείο αυτών των ψυχών είναι αρκετό για να συγκλονιστεί.. Επίσης εντυπωσιακό το απολυμαντήριο και η μεγάλη πύλη που έκλεινε ερμητικά για να αποκλείσει τους ασθενείς από τον υγιή πληθυσμό..» Επίσκεψη: 23/8/2016

«Υπέροχο μέρος που σου ζυπνάει συναισθήματα. Η τοποθεσία είναι φορτισμένη και αυτό ο επισκέπτης το διαισθάνεται!» Επίσκεψη: 20/8/2016

«Ήθελα χρόνια να πάω και τελικά τα κατάφερα .. είναι φοβερό μόνο που σκέφτεσαι πόσοι άνθρωποι έμεναν εκεί φυλακισμένοι στην ουσία βλέποντας τους δικούς τους απέναντι στη Πλάκα μια ανατριχίλα σε καταβάλλει είναι γεμάτο πετρόχτιστα σπίτια έχει εκκλησία και περιτριγυρίζεται από καταγάλανα νερά αν ξέρεις την ιστορία του νησιού αξίζει να το επισκεφτείς! !!» Επίσκεψη: 5/7/2016

«Κάθε πέτρα και μια ιστορία. Ο περίπατος στα σοκάκια σε μεταφέρει πίσω στο χρόνο. Βλέποντας τα ερειπωμένα σπίτια και γνωρίζοντας τι τόπος ήταν απορείς για το πως μπόρεσαν τόσες ψυχές και τόσες φωνές να φυλακιστούν σε ένα νησί. Είναι σαν να μπορείς και να αφουγκραστείς το τότε. Εκπληκτική εμπειρία.» Επίσκεψη: 11/5/2016

«Δύσκολη περίπτωση!!!

Σίγουρα αξίζει να το δεις από κοντά και να το περπατήσεις!

Το δύσκολη περίπτωση το λέω διότι βλέποντας και μαθαίνοντας για πιο λόγο υπήρξε καταφύγιο στο παρελθόν, σου προκαλεί απίστευτη θλίψη!!!» Επίσκεψη: 25/4/2016

«Μέσα στα καταγάλανα νερά στο κόλπο του Μιράμπελου το κάστρο της Σπιναλόγκας στέκεται άθικτο κουβαλώντας τις μνήμες από τους ανθρώπους που πέθαναν εδώ κτυπημένοι από τη φρικτή αρρώστια και το στίγμα της εποχής. Μια εμπειρία που κανείς δεν πρέπει να χάσει» Επίσκεψη: 12/2/2016

«Πολύ συγκινητικό όταν μπήκα πρώτη φορά μέσα σταμάτησε να χτυπάει η καρδιά μου δεν ήξερα το λόγο απλώς ένιωθα πολλά ανεξήγητα πράγματα...εκπληκτικό μέρος!!!» Επίσκεψη: 17/1/2016

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο όρος «σκοτεινός» δεν χρησιμοποιείται κυριολεκτικά, αλλά μεταφορικά, όπως όταν αναφέρεται η φράση «σκοτεινό κεφάλαιο της ιστορίας». Ο σκοτεινός τουρισμός (dark tourism) περιλαμβάνει ένα μεγάλο εύρος υποκατηγοριών. Πολλές φορές υπάρχει άμεση σύνδεση με τον θάνατο και την καταστροφή. Η σύνδεση ορισμένων τόπων με τον σκοτεινό τουρισμό δεν είναι πάντα σαφής. Πολλές φορές ο σκοτεινός τουρισμός αναφέρεται ως τουρισμός θλίψης, ουσιαστικά είναι το είδος τουρισμού που περιλαμβάνει ταξίδια σε ιστορικά μέρη που συνδέονται με τον θάνατο και με τραγωδίες.

Ένα από αυτά τα ιστορικά μέρη στη Ελλάδα είναι η Σπιναλόγκα. Αρχικά το νησί χρησιμοποιήθηκε ως φρούριο κατά την διάρκεια της Ενετοκρατίας και της Τουρκοκρατίας, ενώ κατά το πρώτο μισό του εικοστού αιώνα χρησιμοποιήθηκε για να φυλακίσει τους λεπρούς. Αποτέλεσε μια από τις τελευταίες ενεργές αποικίες λεπρών στην Ευρώπη, μέχρι και τους τελευταίους κατοίκους που έφυγαν το 1960. Η Σπιναλόγκα χαρακτηρίστηκε ως το Διεθνές Λεπροκομείο της Ευρώπης.

Η Σπιναλόγκα χαρακτηρίζεται από μια ιστορία γεμάτη πόνο, κραυγές και θάνατο. Σταδιακά. Το 2005, η συγγραφέας Βικτόρια Χίσλοπ έγραψε ένα μυθιστόρημα για την Σπιναλόγκα, με τίτλο «Το Νησί», ενώ το 2011 μεταδόθηκε η ομώνυμη τηλεοπτική σειρά. Μετά την προβολή της σειράς υπήρξε αύξηση κατά 40% του αριθμού των επισκεπτών στην Σπιναλόγκα.

Στην παρούσα εργασία εφαρμόστηκε η τεχνική της ανάλυσης περιεχομένου σε κριτικές του TripAdvisor για την Σπιναλόγκα. Από τα αποτελέσματα της έρευνας προέκυψε ότι περίπου το 50% των επισκεπτών συνδέουν την Σπιναλόγκα με την «μαύρη ιστορία της», ενώ για το υπόλοιπο 50% αποτελεί ένα «κοινό» τουριστικό αξιοθέατο, υπό την έννοια ότι δεν επηρεάζεται από την ιστορία της, και κατά την διάρκεια της επίσκεψης (τουλάχιστον στις κριτικές) δεν αναφέρουν ότι βίωσαν συναισθήματα θλίψης, στεναχώριας ή μελαγχολίας.

Πολλές από τις κριτικές οι οποίες έμμεσα συνδέουν την Σπιναλόγκα με τον «Σκοτεινό Τουρισμό», αναφέρουν ότι κατά την διάρκεια της επίσκεψης είχαν συνεχώς στο μυαλό τους

στην ιστορία του νησιού και συγκεκριμένα στην περίοδο κατά την οποία η Σπιναλόγκα αποτέλεσε χώρο κράτησης των λεπρών. Χρησιμοποιούν λέξεις όπως θλίψη, αρρώστια, πόνος και δυστυχία, προκειμένου να περιγράψουν τόσο την ιστορία, όσο και τα συναισθήματα που βίωσαν οι ίδιοι οι επισκέπτες ευρισκόμενοι στην Σπιναλόγκα.

Ελάχιστο πλέον ποσοστό και συγκεκριμένα το 8% αναφέρει ότι το έναυσμα για την επίσκεψη στην Σπιναλόγκα ήταν η τηλεοπτική σειρά, αυτό είναι αποδεκτό δεδομένου ότι η σειρά προβλήθηκε το 2011. Η συντριπτική πλειοψηφία του 60% επισκέφθηκε την Σπιναλόγκα λόγω της ιστορίας της, ενώ το 32%, την επισκέφθηκε έχοντας κατά νου ότι πλέον κατατάσσεται στα σημαντικά τουριστικά αξιοθέατα της Κρήτης.

Όσον αφορά την βαθμολογία του Tripadvisor βάσει των κριτικών των επισκεπτών η Σπιναλόγκα χαρακτηρίζεται ως «Εξαιρετικό» αξιοθέατο, κατέχοντας το βραβείο Traveler's Choice Award 2016 του Tripadvisor.

Ως γενικό συμπέρασμα θα μπορούσε να ειπωθεί ότι η Σπιναλόγκα αποτελεί ένα Μνημείο «Σκοτεινού Τουρισμού» ή καλύτερα σε αυτή την περίπτωση «Τουρισμού Θλίψης», δεδομένου ότι οι περισσότερες κριτικές αναφέρουν την θλίψη ως κύριο συναίσθημα κατά την επίσκεψη στο νησί. Αποτελεί πόλο έλξης όχι μόνο για τους Έλληνες αλλά και για τους ξένους τουρίστες. Τα αρνητικά σχόλια σχετίζονται με το ακριβό κόστος μετάβασης στο νησί, αλλά και με το ακριβό εισιτήριο. Ενδεχομένως θα έπρεπε να υπάρξει βελτίωση όσον αφορά τουλάχιστον το κόστος μεταφοράς, έτσι ώστε περισσότεροι επισκέπτες να μπορέσουν να δουν από κοντά αυτό το σημαντικό Μνημείο «Τουρισμού Θλίψης» της Ελλάδας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενογλώσση Βιβλιογραφία

1. Berelson B., 1952, "Content Analysis in Communication Research", Hafner Press, New York
2. Childs C., 2016, "Developing and managing dark tourism", MyTravelResearch.com
<http://www.mytravelresearch.com/developing-and-managing-dark-tourism/>
3. Dark-Tourism.com, 2016, "Dark Tourism"
<http://www.dark-tourism.com/index.php/darktourism>
4. Dark-Tourism.com, 2016, "Categories of Dark Tourism"
<http://www.dark-tourism.com/index.php/darktourism/18-main-menus/mainmenussubpages/596-categories-of-dark-tourism#categories%20-%20graves>
5. Dark-Tourism.com, 2016, "Top 20 Dark Destinations"
<http://www.dark-tourism.com/index.php/18-main-menus/mainmenussubpages/616-list-of-top-20-dark-tourism-destinations>
6. Dark-Tourism.com, 2016, "Greece"
<http://www.dark-tourism.com/index.php/greece>
7. Dunkley R., 2005, "Tourism Society seminar event, Dark tourism - cashing in on tragedy?" London, Kensington Close Hotel. On 17th October 2005.
8. Ekesong D., 2008, "Dark Tourism: A Fine Line Between Curiosity and Exploitation", The Travelzine for today's Vagabond
9. Evers E., 2016, "Island of the Living Dead – Spinalonga"
<http://seniortravelexpert.com/island-living-dead-spinalonga/>
10. Foley M. & Lennon J.J, 1996, "JKF and Dark Tourism: A Fascination with Assassination", International Journal of Heritage Studies 2: 198-211.
11. Gaya E., 2013, "Understanding motivation of visitors at dark tourism sites: Case study of August 7th Memorial Park, Kenya", HAAGA- HELIA University of Applied Sciences
12. Google Maps, 2016, "Dark Tourism in Greece"
<https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1iqkXt1VKkZ2ueWWsU5OjsP9updg&hl=en&ll=37.88542158519297%2C27.0225905625&z=6>
13. Isaac R. K. & Cakmak E., 2013, "Understanding visitor's motivation at sites of death and disaster: the case of former transit camp Westerbork, the Netherlands", Academy for Tourism, NHTV Breda University of Applied Sciences, Breda
14. Moon and Forest, 2016, "5 Dark Tourism Destinations in Europe",
<http://www.moonandforest.co.uk/2015/09/5-dark-tourism-destinations-in-europe.html>
15. Lennon J.J. & Foley M , 2000, "Dark Tourism: The Attraction of Death and Disaster", London: Continuum.
16. Robb E.M., 2009, "Violence and recreation: vacationing in the realm of dark tourism", Anthropology and Humanism, 34 (1), 51–60.

17. Stone P., 2011, "Dark tourism: towards a new post-disciplinary research agenda", *International Journal of Tourism Anthropology*, 1(3), 318-332.
18. Tarlow P., 2005, "Dark tourism: The appealing dark" side of tourism and more", In M. Novelli (ed) *Niche tourism – Contemporary issues, trends and cases*, pp. 47- 58. Elsevier, Oxford.
19. Trihas, N., Zouganeli, S. and Antonaki, M., 2012, "TV-induced Tourism in "The Island" of Spinalonga", *International Conference on Tourism (ICOT2012) "Setting the Agenda for Special Interest Tourism: Past, Present and Future"*, 23-26 May, Archanes, Crete, Greece.
20. UNWTO , 2015, " World Tourism Organization UNWTO", <http://media.unwto.org/en/content/understanding-tourism-basic-glossary>
21. Wikipedia, 2015, " Τουρισμός", <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A4%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82>
22. Wikipedia, 2016, "Dark Tourism" https://en.wikipedia.org/wiki/Dark_tourism
23. Wilson J., 2008, "Prison: Cultural memory of dark tourism", Peter Lang, New York

Ελληνική Βιβλιογραφία

1. Ανδριώτης Κ., 2005, "Τουριστική Ανάπτυξη και Σχεδιασμός", Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα
2. Βασιλειάδης Χ.Α., 2009, "Η Διοικητική και το Μάρκετινγκ των Τουριστικών Προορισμών. Μία βιώσιμη στρατηγική προσέγγιση των δραστηριοτήτων Μάρκετινγκ-Μάνατζμεντ". Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα
3. Κοκκώσης Χ., Τσάρτας Π. & Γκρίμπα Ε., 2011, "Ειδικές και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού. Ζήτηση και Προσφορά Νέων Προϊόντων Τουρισμού", Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα
4. Κουμπαρέλης Α., 2016, «Σημειολογία & Ανάλυση Περιεχομένου Διαφημίσεων», ΑΤΕΙ Ιονίων Νήσων, Τμήμα Δημοσίων Σχέσεων & Επικοινωνίας
5. Ρέθεμνος, 2010, "«Ο εισερχόμενος να αποθέσει κάθε ελπίδα»... – Αφιέρωμα στη Σπιναλόγκα" <http://rethemnosnews.gr/2010/11/l-r-184/>
6. CretanBeaches, 2015, "Σπιναλόγκα", <http://www.cretanbeaches.com/hrisimes-plir%CE%BF%CE%BFries/nisides/nisi-spinalogka/>
7. CretanHistory, 2016, "Σπιναλόγκα" <http://cretanhistory.tripod.com/lasithi/spinalog.htm>
8. Cretansense, 2015, "Σπιναλόγκα" <http://www.cretasense.com/tips.aspx?lang=1&tipid=28>

9. ExploreCrete, 2016, "Σπιναλόγκα"
<http://www.explorecrete.com/crete-east/GR-spinalonga.html>
10. The Clown, 2015, "Σπιναλόγκα 1927",
<http://www.o-klooun.com/time-machine/spinalogka-1927>
11. Touristorama, 2016, «Σπιναλόγκα: Ένα παγκόσμιο σύμβολο»
http://www.touristorama.com/spinalogka_ena_pagkosmio_sumbolo-01264
12. Tripadvisor, 2016, "Σπιναλόγκα Καλυδονία"
https://www.tripadvisor.com.gr/ShowUserReviews-g189416-d547593-r355472853-Spinalonga_Kalydon-Elounda_Lasithi_Prefecture_Crete.html#REVIEWS
13. Wikipedia, 2015, "Σπιναλόγκα"
<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CF%80%CE%B9%CE%BD%CE%B1%CE%BB%CF%8C%CE%B3%CE%BA%CE%B1>